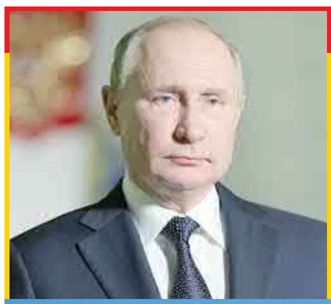

РАСТ НАДБÆЛ ЦÆУÆГ РÆСТВÆНДАГ КÆНУЙ, Æ ЦУДÆЙ НÆ ФÆЛЛАЙУЙ!..

Владимир ПУТИН, Уæрæсей Президент: *«Ци æй абони журналистикæ? Нури уæнгæ ци адтæй, уомæй уоййасæбæл нæ фендæрхузон æй æ нисанеуæг – рæстдзийнадæ æвдесун... Нуртæккæ информацион технологитæ кæд æзнæтæй ирæзунцæ, уæддæр тæккæ сæйрагдæр æй информацион рæстзæрдæдзийнадæ æма рæстдзийнадæ, информаций æнæсайд æцæгдзийнадæ...»*

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий

0+

Дигорæ

№1 (828) 2022 анзи 15 январь – æнсури мæйæ

Аргъ 1 туман

ФАРНÆ ИТАУÆГ ÆХУÆДÆГ ДÆР ФÆРНÆЙДЗАГ ÆЙ!..

Зундгонд куд æй, утемæй 13 январи бабæй бæрæггонд цудæй Уæрæсей мухури Бон. Еци бæрæгбони фæдбæл нæ республики ци берæ цитгингæнæн мадзæлттæ арæзт æрцудæй, уонæн сæ сæйрагдæр иссæй Цæгат Иристони Сæргълæууæг **Сергей Меняйлой** фембæлд дзиллон хабархæссæг фæрæзнити минæвæртти хæццæ фембæлд Национ музейи. Нæ республики разамонæг еци фембæлди архайгутæн зæрдиагæй райарфæ кодта сæ бæрæгбони фæдбæл, уой хæццæ ба ма æ радзубандий баханхæ кодта уой дæр, æма медиакъабази косгути архайд цæйбæрцæбæл ахсгиаг æй не 'хсæнади сабурдзийнади, социалон-экономикон райрæзтæн, нæ фидтæлтиккон монон хæзнатæ багъæуай кæнунæн, ирæзгæ фæлтæрти гъомбæладон æма ма берæ æндæр ахсгиаг гъуддæгути.

Уой фæдбæл дзоргæй, Сергей Меняйло æримиста æма берæ цæмæдессаг дæнцитæ æрхаста, раздæр ци регионти куста, уоми журналистти куст ци фадуæтти цудæй, циуавæр бæрæг фарстатæбæл архайдтонцæ, цæмæй дзиллон информацион къабазæ хуæздæрæрдæммæ ирæза, цæмæдессагдæр уонцæ журналистти æрмæгутæ. Сергей Меняйло æ дзубандий рæстæг мадзали архайгути зæрдæбæл æрлæуун кодта, интернет æма иннæ электронон хизти размæ адæм мухури фæрæзнитæмæ киоскти ради куд лæудтæнцæ, уой дæр.

– Сæрмагонд киоскти адæймаг кæдфæндидæр æлхæдта, кæци газет æй гъудæй, уой. Адæм кастæнцæ журналтæ æма газеттæ зæрдиагæй. Æма нур кæд еци уавæр цæхгæрмæ раййивта, интернет информацион тугъдади сæйраг фæрæзнæ иссæй, уæддæр е уобæл дзорæг нæй, æма нæ къох бустæги исесæн мухури фæрæзнитæбæл. Ес нæ республики газеттæ, историон æгъдауæй гъæуайгонд ка 'рцудæй, хæзнатæбæл ке нимайæн, уæхæн республикон фæрæзнитæ.

2

«УÆ КУСТÆЙ ЗÆРДРОХСДЗИЙНАДÆ ХÆССЕТÆ ÆМА ФÆРНÆЙДЗАГ УОТÆ!..»

Цæгат Иристони Парламенти Сæрдар **Алексей Мачнев** Уæрæсей мухури фæдбæл зæрдиагæй райарфæ кодта нæ республики журналисттæн, мухури Бони æма дзиллон хабархæссæг фæрæзнити еугур косгутæн дæр. Æ арфи радзубандий уотæ баханхæ кодта: «Цæгатиристойнаг журналистикæ цитгийнаг æй æ гъæздуг анзфинстæй, гъомусгин æгъдæуттæ æма фæткитæй. Цæмæй æ райрæзт æнтæстгин уа æма æнхæст кæна æ берæвæрсуг ихæстæ, уобæл хъæбæр æновудæй архайдтонцæ нæ искурдиадæгин журналистти берæ фæлтæртæ.

Абони дæр етæ фæнзуйнаг æнцæ журналистти нуриккон фæлтæрæн, уæлдайдæр ба, абони æ исфæлдистадон над кæмæн райдæдта, уонæн. Æма си беретæ æнтæстгинæй архайунцæ абони республики медиатугъдади фæрæзнити. Етæ 'хсæнадæмæ хъæртун кæнунцæ ахсгиаг æма ахедгæ хабæрттæ, æвдесунцæ политикон цард, экономикæ æма социалон къабæзти уавæр.

Мухури, рауагъдади æма полиграфий кадгин косгутæ! Уæрæсейаг мухури Бони уин мæ зæрдæ зæгъуй, цæмæй æнхæст уайтæ æнæсфедуйгæ хъаурæй, нифс, разæнгарддзийнадæй æма исфæлдистадон æнтæстдзийнæдтæй. Уæ исфæлдистадæ куд æргом кæна аллихузон цæмæдессаг æрмæгутæй, разæнгардæй куд архайайтæ нæ республики хуарздзийнади сæрбæлтау. Амондгун, фæрнæйдзаг уотæ, уæ размæ ци ихæстæ æвæретæ, етæ уæ къохи бафтуйæнтæ!

АХСГИАГ ФАРСТА

РАЙАРАЗУЙНАГ ГЪУДДАГИ КУСТАРÆХСТÆН ÆНТÆСУЙ!..

Нæ республики Хецауади Сæрдар ДЗАНАЙТИ Барис ци урух æмбурд исаразта, уоми бæлвурдæй æркастæнцæ Цæгат Иристони идарддæри социалон-экономикон райрæзти фæдбæл Уæрæсей Президент **Владимир Путини** амунддзийнæдтæ куд æнхæстгонд цæунцæ, уомæ (куд зонæн, утемæй уæхæн сæрмагонд амунддзийнæдти номхигъд федаргонд æрцудæй 2021 анзи августи Владимир Путин æма республики Сæргълæууæг **Сергей Меняйлой** фембæлди фæсте).

– Еци амунддзийнæдти фæрци, зингæ фæгъгъомусгиндæр уодзæнæй республики социалон-экономикон размæцуд.

2

НÆ УÆЛИНДЗÆЙ КÆСГÆЙ

КÆРÆДЗЕЙ ЛÆДÆРУН – СÆЙРАГДÆР

Уæрæсей мухури Бон бæрæг кæнгæй, куд гъæуама не 'сцитгин кæнæн, аци къабази хъазауатонти, уæлдайдæр ба сæ хестæрти!.. Уонæй еу æй **Къубалти Æнхъæли фурт Солтан** – нæ Иристони номдзуддæр лæгтæй еу, дæсгай æнзти дæргъи рæстзæрдæй фæллойнæ кæнуй нæ национ журналистики сæрбæлтау, разамунд лæвардта Кирови районы газет «Размæ»-йæн, æй Цæгат Иристони культури æскъуæлхт архайæг.

Журналист ци берæ монон домæнтæй ихæсгин æй, уонæй еу æй – дзилли размæ ци зæгъуйнæгтæ рахæссис федауцæн, уонæмæ гæсгæ гъæуама аразай дæхе цардиуагæ дæр. Æма Къубалти Солтан, куд журналист дæр æма хумæтæг ирон лæг дæр, уотæ раст еци хузи æ цæргæцæрæнбæнтти æнхæст кæнуй æ карни хабæрттæ. Æ исфæлдистадон кустæй уæлдай ма разæнгардæй архайуй æхсæнадон гъуддæгути, æновудæй хъиамæт кæнуй, цæмæй нæ адæми цардаразæг æгъдæуттæ æма фæткитæ тæккæ хуæздæр хузи æнхæстгонд цæуонцæ, агъазгæнæг нин уонцæ абони дæр æма исонибони дæр. Уой фæдбæл мухури фæрæзнити ахид фæззиннунцæ æ медесгун уацтæ дæр. Уонæй еу мах дæр абони мухур кæнæн 3-аг фарсбæл.

http://gazeta-digora.ru E-mail: gazeta-digora@inbox.ru gazeta_digoria

НИГЕР (1896-1947), финсæг: «Зунди æстъæлфæнтæй зæрдæ нæ содзуй; билалгъæ дзубандитæ уомæ нæ гъарунцæ; аразгæ худтмæ æ гъос нæ даруй; кæнгæ æуууæлтæй æхе нæ сайуй... Зæрдæн æ зинг æхе дæр тавуй, æндагони дæр содзуй, фунук кæнуй...»

ФАРНÆ ИТАУÆГ ÆХУÆДÆГ ДÆР ФÆРНÆЙДЗАГ ÆЙ!..

Абони нæуæг æхсæнади æндæр хузи фарстатæ ес, нуриккон цардæн хецæн домæнтæ ка агоруй, уæхæнттæ, æма сæбæл архайун дæр нæуæгдæр мадзæлттæй гъæуй. Журналистики къабазæ нæ республики æнтæстгинбæл нимад цæуй, фал, уæддæр бæллун гъæуй хе журналистти æмæхсæнадæ исаразунмæ. Уоми уин никки фулдæр фадуат уодзæнæй кæрæдзей хæццæ ахиддæр æмбæлунæн, уæ кусти ахсгиагдæр фарстатæбæл дзубанди æма федæни нæуæг проекттæбæл рагъуди кæнунæн, – загъта нæ республики Сæргълæууæг.

Сергей Меняйломæ, ке зæгъун æй гъæуй, дзиллон хабархæссæг фæрæзнити косгутæ фарстатæ дæр лæвардтонцæ, мадта куд – журналистæн е æ куст æй. Æма республики Сæргълæууæг алке фарстайæн дæр лæмбунæг дзуапп равардта.

Фембæлди кæронбæттæни республики Сæргълæууæг Уæрæсей мухури Бони кадæн сæрмагондæй премитæ æма Кади гæгъæдитæй схуарзæнхгин кодта Иристони журналистти, анзи дæргъи цæмæдессаг æрмæгутæ ка цæттæ кодта, уони. Преми лæвæрд цудæй номинацитæмæ гæсгæ.

Уотæ, Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæги преми алли номинацити райстонцæ **Золойти Фатимæ, Къадзати Станислав, Нанити Мæдинæ, Юлия Юрова, Кучити Александр, Дзгойти Алинæ, Тамарæ Бунтури, Къæбулти Иринæ, Черчести Зæринæ** æма **Темурхъанти Мæдинæ.**

Сæрмагонд преми лæвæрд æрцудæй газет «Дигорæ»-йи сæйраг редактор **Сакъити Эльбрусæн** æма æхсæнадон уацхæссæг **Герити Петрæн**.

Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæги арфи финстæг ба райстонцæ **Эдьдар Афашоков, Гæззати Зæлинæ, Бигъати Дианæ, Сæбанти Миленæ** æма **Светланæ Громова.**

НÆ ИСОНИБОН ЗÆРДÆХЦÆУÆНДÆР УÆД!..

ДЗИЛЛОН хабархæссæг фæрæзнитæмæ ни алкæмæ дæр æхе цæстингас ес – кадæртæ си берæ цæмæйдæрти боз æнцæ, кадæртæ ба сæ фаугæ кæнунцæ. Фал, цийфæнди аллихузон аргъ син ку кæнæн, уæддæр еу гъуддаг ба бæлвурдæй-бæлвурддæр æй – алли рæстæгути дæр æма аллихузон социалон-политикон цардарæзти дæр еци фæрæзнитæ адтæнцæ æма æнцæ догæ æма æхсæнади медуавæр æвдесæг сæйрагдæр мадзæлттæ. Уомæ гæсгæ ба, куд æнæгъæнæ дуйней дæр æма Уæрæсей дæр, уотæ махмæ Цæгат Иристони дæр устур ахедундзийнадæ ес уæхæн фæрæзнитæн. Уæлдайдæр ба, рæстзæрдæй си нæ республики хуарздзийнади сæрбæлтау ка аразуй æ архайд, уонæн.

Цард цæуй размæ, берæ аллихузон æййивддзийнæдтæ нин хæссуй нæ цардарæзти еугур гъуддæгутæмæ дæр. Уонæй «хайгингонд» цæунцæ дзиллон хабархæссæг фæрæзнитæ дæр. Уой фæдбæл адтæй нæ дзубанди нæ республики мухури æма дзиллон коммуникацити Комитети сæрдар **Фидарати Юрийи** хæццæ. Æма æ радзубандий уотæ баханхæ кодта:

– Нæ бæрæгбонбæл æмбæлæн аллихузон æнкъарæнти хæццæ: ес нæмæ, боз цæмæй ан æма нæхе цæмæй растауæн, уæхæн хабæрттæ дæр, уой хæццæ ба, хъæбæр сагъæссаг нин ка 'й æма нæ архайди ахедундзийнадæбæл хъоргæнæги хузи ка бæрæг кæнуй, уæхæн гъуддæгутæ дæр исæвзурдæнцæ. Зæгъæн, электрон информацион фæрæзнити фæззинд, еуемæй хуæрзæрдæмæ фæззиндтæй дзиллæмæ хабæрттæ тагъддæр хъæртунбæл, иннемæй ба уой фудæй зингæ фæццауддæр æй газеттæ æма журналти рафинсуни гъуддаг, адæми зингæ хай, уæлдайдæр ба æригон фæлтæртæ сæбæл уоййасæбæл æхцул нæбал æнцæ. Уомæн æма нуртæккæ дзиппидаргæ телефонтæ ес алкæмæ дæр. Нæ адæмæй беретæ газеттæ æма журналтæ кæсунмæ се 'ргом уотæ хъæбæр нæбал здахунцæ. Фал уæддæр мухури фæрæзнитæ куд нæ бæсти, уотæ Иристони дæр цæрунцæ æма, баруагæс уи уæд, цæрдзæнæнцæ. Цæмæй адæммæ фæххæстæгдæр уонцæ æма син дзиллæ сæ ахедундзийнадæ хуæздæр лæдæра, уой туххæй нæ журналти æма газетти редакцити дæр уæлæнхасæн исаразтан студитæ. Исефтонг сæ кодтан еугур гъæугæ техникон фæрæзнитæй. Уордæмæ хунд æрцæунцæ алли дæсниæдтæбæл хуæст адæймæгутæ æма газет кенæ журнали ахедундзийнади, уæдта æ медеси туххæй си алкедæр æ гъуди фæззæгъуй æргомæй. Уомæй уæлдай ма социалон хизти газеттæ «Северная Осетия», «Рæстдзинад», «Дигорæ» æма «Слово»-йæн, журналтæ «Мах дуг», «Ирæф», «Ногдзау»-æн ес сæхе фæрстæ еугур социалон хизти дæр. Уонæй пайда кæнгæй син се 'рмæгутæ фæккæсунцæ астæуккаг æма кæстæр фæлтæртæ дæр.

Нæ республики газеттæ æма журналти косунцæ фæлтæрдгун редактортæ, журналисттæ. Фал уæддæр нæ размæ ци сагъæссаг фарстатæ æвзуруй, уонæн сæ сæйрагдæр æй, се 'хсæн, уæлдайдæр кæстæртæй, минкъий ке ес, маддæлон æвзагбæл ка финсуй, уæхæн уацхæсгутæ. Æма никки бундоронæйдæр гъæуама байархайæн еци сахъатдзийнадæ исраст кæнунбæл, цæмæй æригон журналисттæ тулавастдæр кæнонцæ нæ маддæлон æвзагбæл финсунмæ, уой туххæй араздзинан ахедгæдæр мадзæлттæ. Еу, мæнмæ гæсгæ, ахсгиаг гъуддаг бал исаразтан – куд зонетæ, уотемæй цалдæр анзей размæ нисангонд æрцудæй нæ республики Хецауади премi, кæци лæвæрд цæуй, маддæлон æвзагбæл финсæг журналисттæй ка фескъуæлха, уонæн. Æма си нури уæнгæ ци цалдæр номинаций адтæй, уонæбæл ма фарæ бафтудæй еума – лæвæрд цæуй, маддæлон æвзагбæл финсæг райдайгæ журналисттæн. Мæнмæ гæсгæ, е разæнгард кæндзæнæй æригæнтти, æма етæ се 'ргом фулдæр æздахдзæнæнцæ нæ маддæлон æвзагбæл публицистон исфæлдистадæмæ. Нæ маддæлон æвзаги исонибон аразгæ 'й нæхецæй. Уомæн æма ибæл махæй уæлдай неке батухсдзæнæй. Уотемæй газеттæ «Рæстдзинад», «Дигорæ», журналтæ «Мах дуг», «Ирæф» ку некебал кæса, уæд нæ федæн уодзæнæй æбæрæг.

Мадта римæхстаг нæй, рауагъдадæ «Ир» маддæлон æвзагбæл ци киунугутæ уадзуй, уонæн дæр сæ тиражтæ, куд нæ федауй, уоййасæбæл минкъий фæуунцæ, хъæбæр ефстæгтæ си уагъд æрцæунцæ мин экземпляремæй.

Сæрмагондæй мæ зæгъун фæндуй еума, æнæмæнгæ ахсгиаг гъуддаги фæдбæл, кæци, æ исаразун нин ку бантæса, уæд, æруагæс ми кæнуй, æхцæуæн уодзæнæй нæ журналисттæн. Еузагъдæй, нæ республики Хецауадæмæ балæвардтан курдиадæ, цæмæй журналисттæн сæ мизд фæффулдæр кæнæн.

Иннæ ахсгиаг фарста – журналисттæн сæ кустæн гъæугæ уавæртæ аразун. Цалдæр хатти нæ Хецауадæй курдтон, цæмæй бундоронæй цалцæггонд æрцæуа республики мухури Хæдзарæ. Исаразтонцæ 'й Цæгат Иристони автономий æртинсæй анзей бонмæ. Мæ еци фæндæ исæнхæст кæнун мин ку бантæса, уæд зæгъинæ, дзæгъæли нæ фæццардтæн æма нæ фæккустон мæ абониккон бунати, зæгъгæ.

Нæ республики дзиллон хабархæссæг фæрæзнити архайд цæмæй ахедгæдæр уа æма æнхæстæй дзуапп дæтта нури рæстæгути домæнтæн, нæ дзиллæн зæрдтагон уонцæ, уой туххæй райаразуйнаг фарстатæ ма берæ 'нцæ, абони сæбæл бæлвурдæй дзорунæн равгæ нæййес, уæдта, мæнмæ гæсгæ, уонæбæл дзоруни бæсти сæ райаразунбæл архайун пайдадæр уодзæнæй, уомæ гæсгæ ба еци хузи архайдзинан. Мæ абони радзубандий кæронбæттæни ба мæ фæндуй нæ республики еугур журналисттæн, нæ дзиллон хабархæссæг фæрæзнити еугур косгутæн дæр зæрдиагæй райарфæ кæнун нæ профессионалон бæрæгбони фæдбæл, цæмæй зæрдрохс уонцæ сæ фæллойнæй, цæмæй сæ дзурд адæмæн нифсдæттæг æма разæнгардгæнæг уа, цæмæй иннæ анзи нæ бæрæгбонбæл исæмбæлæн никки æхцæуæндæр æййивддзийнæдти хæццæ. Æнæнез уогæй, æнтæстгин уотæ уæ арфиаг архайди!

Дзубанди ниффинста
БИЧИЛТИ Алетæ.

РАЙАРАЗУЙНАГ ГЪУДДАГИ КУСТАРÆХСТÆН ÆНТÆСУЙ!..

Уотæ загъта Дзанайти Барис æ радзубандий райдайæни æма баханхæ кодта:

– Еугур еци æуууæлтæ хинцгæй, республики Хецауадæ гъæуама бæрнон æма еугурвæрсугæй къæпхæнгай лух кæна размæвæрд нисантæ.

Владимир Путини амунддзийнæдти бундорбæл арæзт æрцудæй бæлвурд социалон-экономикон мадзæлтти номхигъд. Уордæмæ бахастонцæ республики промышленности, гъæууон хæдзаради, цæрæнуатон-коммуналон хæдзаради, æнæнездзийнадæ гъæуайкæнуйнади, туризм æма иннæ къабæзти райрæзти нисантæ.

Зæгъæн, еци пълани бундорбæл республики гъæуама арæзт æрцæуа медицинон реабилитаций нуриккон Центр. Æмбурди архайгутæ куд фæббæрæг кодтонцæ, уотемæй бæлвурдгонд æрцудæй, еци центр кæми æрбунæттон уодзæнæй, еци зæнхи хай. Нуртæккæ профилон ведомствити специалисттæ цæттæ кæнунцæ центри арæзтади фæдбæл гъæугæ медицинон-техникон ихæслæвæрд.

Сæрмагонд æргом здæхт æрцæудзæнæй террористон фудракæндæй гъигæдард баййафæг Беслæни уæлæнхасæн агъази мадзæлттæ æнхæст кæнунмæ. Еци куститæ аразунцæ Беслæни райрæзти генералон пълани фæткæмæ гæсгæ. Æмбурди архайгутæ куд фæббæрæг кодтонцæ, уотемæй Уæрæсей Президенти амунддзийнæдти фæрци хæстæгдæр дууæ анзей дæргъи уæлæнхасæн фæрæзнитæ 3,6 миллиард сомей бæрцæ федералон центр радех кæндзæнæй Беслæни цæрæнуатон-коммуналон хæдзаради, ахуради, культурæ æма спорти объектти цалцæг æма арæзтадæн.

Дзанайти Барис еугур профилон министрадтæ æма ведомствити разамонгутæн дæр байхæс кодта, цæмæй афойнадæбæл бацæттæ кæнонцæ гъæугæ гæгъæдитæ, сæ арæзтади финансон игурæнтæ бæлвурдгонд кæмæн нæма æрцудæнцæ, еци объектти фæдбæл. Аци æуууæл фадуат ратдзæнæй, цæмæй еци объекттæ дæр хаст æрцæуонцæ сæрмагонд паддзахадон программитæмæ, æма сæ арæзтадæ 2023 анзи райдайа.

Æмбурди архайгутæ æркастæнцæ республики сæйраг сахари идарддæри райрæзти фарстатæмæ дæр. Сæрмагонд æргом раздахтонцæ Дзæуæгигъæуи ахсгиаг промышленнон æма инфраструктурон объектти идарддæри райрæзтмæ. Дзанайти Бариси дзубандимæ гæсгæ, еци фарстатæбæл косгæй, исбæрæг кæнун гъæуй фиццаградон объекттæ.

Республики сæрмагонд туристон кластер исаразуни фарстабæл дзоргæй, премьер-министр аразийæй нæ байзадæй нæ республики туризми Комитети кустæй:

– Дзоргæ берæ кæнæн, фал нæмæ бæлвурд проекттæ берæ нæййес. Уотемæй ба нури уæнгæ бацæттæ кæнæн адтæй, инвестортæн æма федæни туристтæн уæлдай цæмæдессагдæр ци объекттæ æма бунæттæ уодзæнæй, уони. Сæ идарддæри райрæзти фæдбæл бæлвурд фæндæнттæ. Республики æрдзон фæрæзнитæ туризми райрæзтæн хуарз фадуæттæ дæттунцæ. Фал мæнмæ раст нæ кæсуй, туристон кластери арæзтади пълан исхуæцæ-æрхуæцæгæнгæй цæттæгонд ке цæуй, е. Еци рæстæг ба республики иуазгутæй беретæ, туризми инфраструктури уавæрæй аразийæй нæ байзайгæй, фудæнгъæлæй раздæхунцæ.

Зундгонд ирон поэт, Хетæгкати Къостай Паддзахадон премий лауреат Муртазти Алхæсти фурт Бариси райгурдбæл 1 январи исæнхæст æй фондз æма фондзинсæй анзи (1917-1966).

КЪУБАЛТИ Солтан

КÆРÆДЗЕЙ ЛÆДÆРУН – СÆЙРАГДÆР

Нæ абони цардарæзти сагъæссагдæр фарстати фæдбæл зундгонд журналист Къубалти Солтан дзубанди кæнуй, Еугурадæмон æзмæлд «Иристони Нихæс»-и æгъдæутти Комитети сæрдар Моргуати Эдислави хæццæ.

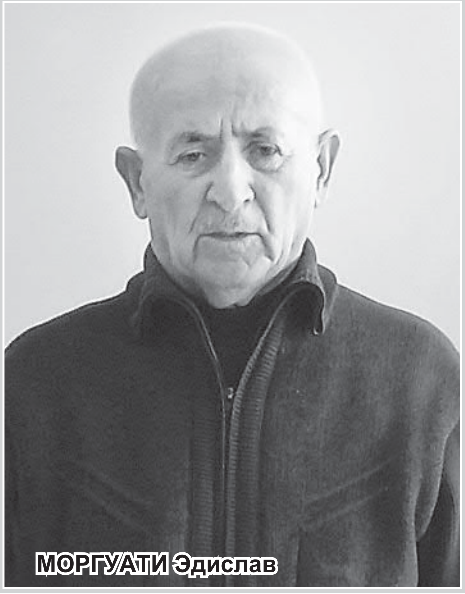
МОРГУАТИ Эдислав

Къубалти Солтан: Фиццагидæр мæ зæгъун фæндуй еу æхцæуæн хабари тухæй – зундгонд финсæг æма публицист Хетæгкати Къостай номбæл Паддзахадон премий лауреат, поэт Дзасохти Музаферæн аци бæнтти, бæлвурддæрæй 10 январи, исæнхæст æй фондз æма цуппарин сæй анзи. Æма ин уой фæдбæл хъæбæр зæрдиагæй арфæ кæнæн, нæ Исфæлдесæгмæ ин ковæн æма ин си корæн федар æнæнездзийнадæ, никки агъазиаудæр исфæлдистадон æнтæстдзийнæдтæ.

Нæ абони дзубанди дæр мæ райдайун фæндуй, Музафер кæддæр æ публицистон уацтæй еуеми ци гъуди загъта, уомæй: «Минкъий адæми нимæдзæн цалдæр хатти фæффулдæргæнæн ес. Ихæлд сахартæ æма гъæуи бунати исирæзуй, ка 'й зонуй, рæсугъддæр æма аййевдæр сахартæ æма гъæутæ. Æндæр æй æвзаги гъуддаг. Æвзагбæл дзорæг ку нæбал уа, уæд ин æнæ рамæлгæ нæййес. Мард ба некæдма неке райгас кодта. Нæ адæми сæ еугурей дæр æндæр æвзагбæл исдзорун кæнæн ес, фал уой фæсте уонæй еу дæр маддæлон æвзагбæл нæбал исдзордзæнæй. Махæй ба беретæ ирон мадæ æма фидæй райгурдæнцæ, ирон тог се 'уæнгти гъазуй, утемæй ба сæ маддæлон æвзагбæл дзорун нæ зонунцæ...»

Нæ дзубандий æвзаги коййæй хумæтæги нæ райдæдтон. Уомæн æма е æй нæ цардиуаги фулдæрæй-фулдæр гъуддæгути райарæзти сæйрагдæр рахуæцæн. Уой лæдæргæй, нæ дзиллæ архайунцæ, цæмæй нæ маддæлон æвзаг цæра æма ирæза, цæмæй зæрдтагон уа нæ абони кæстæртæн æма ибæл æхцул уонцæ, æ исонибон дæр уа зæрдæмæдзæугæ. Гъулæггагæн, кадæртæ си хуарзæн нæ, фал фуддæрæн дæр испайда кæнунмæ багъавунцæ. Нæ маддæлон æвзагæн дууæ æмбарæ къабази ке ес, уобæл, мæнмæ гæсгæ, дзубанди дæр нæййес æма гъæуама еугуремæн дæр лæдæрд уа. Еци къабæстæ ба 'нцæ ирон æма дигорон æвзæгтæ. Æма нин гъæуама уонцæ нæ еугæнæг, уомæ гæсгæ ба сæбæл æмхузон ауодæн. Уой фæдбæл дæр Музафер уотæ зæгъуй: «Уадзæ æма ирæзонцæ ирон æвзаг дæр æма дигорон æвзаг дæр. Дууæ æвзаги ке 'нцæ, уомæй тæрсун нæ гъæуй. Тæрсун гъæуй, еу æвзаг дæр нин ку нæбал уа, уомæй...»

Моргуати Эдислав: Æз дæр зæрдиагæй арфæ кæнун Музаферæн æ райгурæн бони фæдбæл. Æновудæй хъиамæт кæнуй нæ Иристони сæрбæлтау, берæ хуæрзти ин бацудæй, æма ин æ еци арфиаг гъуддаги никки фулдæр бантæсæд!..

Музафери гъудити хæццæ æз дæр кæрæй-кæронмæ арази дæн, рагæлдзийнагæй си неци ес. Æз ма сæмæ бафтауинæ: ирон адæймаги ном кади хæццæ хæссун ке фæндуй, е гъæуама ма иронх кæна нæ аллибони царди сæйраг бунат ке ахæссунцæ нæ маддæлон æвзаг, нæ фидтæлтиккон æгъдау, уоди фарнæ. Уони хæццæ ма ранимайун гъæуй еэдондзийнади фæткитæ: рæстдзийнадæ, хебæлхуæцундзийнадæ, удиконди кæддзосдзийнадæ, сæр сæрмæ хæссун æма иннæ хуарз менеугутæ. Æма ескæмæн уайдзæфтæ кæнуни разæй бал алкедæр æхемæ æркæсæд: еци домæнтæмæ гæсгæ цæруй æви...

Адæймаги царди ахсгиаг бунат ахæссуй ездондзийнадæ. Уобæл хуæст ка нæй, æ тоги кæмæн нæй, уæхæнттæ дæр нæмæ, гъулæггагæн, хъæртуй, уонæн сæ сæйраг хотух æй мæнгарддзийнадæ, сауæнгæ ма сæ ардбахуæрдбæл дæр гадзирахаттæй рацæунцæ. Е нæ, фал ма рæстуод адæймагæн маст исаразунцæ, цъифкалæнтæ ибæл кæнунцæ. Ниллæуунцæ фудгæнæги надбæл, архайунцæ айдагъ синхæнтти нæ, фал ма кусти æма æхсæнади хæлар цард фехалунмæ. Гъулæггагæн, уæхæнттæ фæстаг рæстæгути æгæр берæ кæнун байдæдтонцæ. Мæнæ æвзæгти фæдбæл хилкъахæн дзубандитæ ка кæнуй, етæ дæр гъе уонæй æнцæ. Баруагæс уи уæд, уонæмæ нæдæр маддæлон æвзаги, нæдæр ба нæ адæми идарддæри карни сагъæс ес – сæ миутæ 'нцæ сæхе хецмæрез фæндитæ райаразун.

Къубалти Солтан: Раст æй дæ гъуди. Ке кой кæнис, уонæй, æвæдзи, феронх æй, нæ фидтæлтæ кæд зин æма кадавар уавæрти цардæнцæ, уæддæр цардæнцæ æнгомæй, кæрæдзей лæдæргæй æма нимайгæй, кæрæдземæн адтæнцæ агъазгæнæг æма нифсдæттæг. Кæд сæ фулдæр уæззау бæнттæ æрвистонцæ, уæддæр фæразон адтæнцæ сæ ездондзийнадæй æма удиконди федауцæй, æвæдзи, сæрустур дæр æма фæразон дæр уомæй адтæнцæ.

Уой фæдбæл берæ историон æвдесæнтæ æримисун æнгъезуй. Зæгъæн, Донай тугъди (1877-1878) Уæрæсей æфсади инæлæртти деси æфтудта нæ бархеуонти ездондзийнадæ, кæстæр (кæд афицер уидæ, уæддæр) хестæрæн куд лæггадæ кодта. Советон Цæдеси разамонгутæй еу, æмбесондæн имиста, æхуæдæг æхе цæститæй ке фæууидта, еци хабар: цæветтонгæ, Мамсурати Хаджи-Умари хæццæ уой райгурæн гъæу Ольгинскийи ку адтæй æма син уоми сæ кадæн фингæ ку исараztонцæ, уæд номдзуд инæлар хестæрти рази лæудтæй урдуг, лæггадæ кодта, æ фидæ Джиор æ хæдзарæмæ æртæ къерей исковунмæ ке 'рбахудта, уонæн.

Уæхæн дæнцитæ еу æма дууæ нæ 'нцæ. Æнæуой, ци зæгъдзæнæ, нæ Иристони номдзуддæр лæгтæ, не 'мдогон инæлæрттæ Плити Иссæ, Мамсурати Хаджи-Умар, Карсанти Хъазбег, Дзусати Ибрагим, нæ республики раздæри разамонгутæ Хъæбæлоти Билар, Галазти Æхсарбег æма ма берæ æндæртæ цæйбæрцæбæл хуæрзæгъдаугин, адæмуарзон адтæнцæ æма дзиллæн дæр уомæ гæсгæ ба абони дæр ма зæрдтагон æнцæ, нерæнгæ дæр сæ бозæй имисунцæ. Е, æвæдзи, уой фæрци дæр æй, æма син нæ маддæлон æвзаг æма нæ адæми æгъдæуттæ æнæфæххецæнгæнгæ монон хæзнатæ адтæнцæ.

Моргуати Эдислав: Раст зæгъис, æвзаг æма æгъдауæн фæххецæнгæнæн нæййес. Се 'мбæрцæ ба, мæнæ раздæр куд загътан, ездондзийнадæн дæр. Уони фæрци недзамантæй нури уæнгæ нæ адæми 'хсæн æнгомдæр, хуæздæр æма федардæр кодтонцæ рахастдзийнæдтæ, цардарæзти фæткитæ.

Гъулæггагæн, еуæй-еуетæ уони феронх кæнунцæ. Æма уотæ ку фæззæгъунцæ, е нури доги хæлхъойгæнæг фæззиндтити фудæй æй, зæгъгæ, уæд æз уæхæн «хатиргæнæг» гъудий хæццæ арази нæ дæн. Алли рæстæгути дæр æма алли уавæрти дæр æфсармæ еухузон адтæй, æма си сæхе тиллеф кодтонцæ, уой æгъдæуттæмæ гæсгæ цæрун ке нæ фæндадтæй, айдагъдæр етæ. Нури доги дæр уотæ 'й. Æдзæсгон алкæддæр æдзæсгон адтæй, æй æма уодзæнæй. Гъе уæхæнттæ иселлæг унцæ хе æстаунмæ, фудмиутæ аразунцæ, раст адæймæгутæбæл цъифæ калунцæ.

Адæймаг уæхæн гъуддæгутæ гъæуама æ сæрмæ ма хæсса. Кæрæдзей уарзгæй, еу иннæмæн хатир кæнгæй ку нæ аразæн нæ цард, уæд нæбæл нæхе фудæй устур фудбæлæхтæ æрцæуздзæнæй, уонæн сæ тæккæ фуддæр – ниддехтæ уодзинан. Уой фæдбæл зундгонд журналист æма финсæг Цгъойти Хазби æ публицистон уацтæй еуеми уотæ финсуй: «Е мæнæй цæмæй лæгдæр æй», зæгъгæ, еци æнæхайири гъуди ке зунди нифферар æй, е хуарзæй неци иссердзæнæй нæдæр æ муггагæн, нæдæр æхсæнадæн, нæдæр адæмæн...»

Къубалти Солтан: Æвæдзи, афонæ 'й еци хахургæнгутæн аккаг нихкъуæрд раттунæн. Æхсæвæй-бонæй æнæпайдайæй, айдагъдæр еске зæрдæ фæрресун кæнон, зæгъгæ, ка архайуй, уонæн мæ фæндуй зæгъун: уæ хуарзæнхæй, байархайетæ уой бæсти уæ бийнонти цард фæхххуæздæр кæнунбæл, кæстæрти раст надбæл исаразунбæл. Уотæ ку бакæнайтæ, уæд адæм кæрæдзей хуæздæр балæдæрдзæнæнцæ. Рагъуди кæнæн: рæстдзийнадæ ци дзубандий нæ уа, уой цæмæн гъæуй мухури фæрæзнити æма социалон хизæгти фæрци адæми 'хсæн хæлеу кæнун?

Моргуати Эдислав: Уæлдæр искодтан Интернет æма социалон хизæгти кой. Æнæмæнгæ, етæ берæ цæмæйдæрти нæ абони царди пайда 'нцæ. Фал, цума, сæ зæран дæр берæ минкъийдæр нæй, уотæ дæмæ нæ кæсуй? Хуæздæр нæ уидæ, еци фæрæзнити ка архайуй, етæ ескæбæл цъифæ калуни бæсти алкедæр си æхе ку бафæрсидæ: абони мæ адæмæн сæ цард фæхххуæздæр уа, зæгъгæ, уомæн ци исаразтон; мæ кæстæртæ циуавæр уагæбæл лæууд æнцæ?.. Уотæ ку нæ уа, уæд хуарздзийнадæмæ маке æнгъæлмæ кæсæд.

Къубалти Солтан: Хазби æ еу æрмæги уотæ дæр ма финсуй: «Нæ фидтæлтæ хумæтæги нæ дзурдтонцæ: «Зæгъуни размæ дæ гъуди бауулæ æма 'й ранихъуæрæ. Кæд дæ хъури нæ фæббадæ, уæд æй зæгъæ!..» Еци загъди æцæгдзийнадæ абони кадæртæ нецæмæ дарун райдæдтонцæ, æма сæмæ дзоруйнаг ку неци фæууй, уæддæр дзæнгæда кæнунцæ, зунд амонунцæ, фæндæнттæ хæссунцæ. Унаффæ кæнунцæ, адæми тухсун кæнунцæ...»

Е æцæгæйдæр уотæ ке æй, уой абони дæр нæхуæдтæ нæ уинæн – æнæгъæнæ дуйне ци фуднезæй тухсуй, уой фудæй тæссаг эпидемиологон уавæр исæвзурдæй Цæгат Иристони дæр. Æма нæ адæми еци еминæй фæййервæзуни фæдбæл паддзахади 'рдигæй ци æнæмæнгæ гъæугæ мадзæлттæ арæзт цæуй, уони нихмæ дзоргутæ нæмæ, гъулæггагæн, разиндтæй. Æгириддæр гъуддаг дæр ке нæййес, медицини лæдæргæ дæр ка неци кæнуй, етæ сæхе искодтонцæ Иристони дзиллæбæл мæтæгæнæг, унаффæгæнæг нин исcæнцæ. Интернет æма социалон хизæгти фæрци вакцинаций нихмæ ка тох кæнуй, етæ 'нцæ сæ адæми хуарздзийнади нихмæ тохгæнæг. Уæхæнттæн уотæ зæгъун: «Зæнхи цъарæбæл сæ зунд æма кæрæдзебæл хуæцунæй зундгонд æнцæ дзиуиттæгтæ. Сæ паддзахадæ Израили баргъон кари цæргутæ еугурæйдæр, æнæмæнгæ, искодтонцæ вакцинаци. Нур ба ралæудтæй, дууадæс анземæй фулдæр кæбæл цæуй, еци сувæллæнтти кезу. Аци адæмихатт æ исонибонбæл хъæбæр æновудæй тухсуй, æма уомæн уотæ кæнуй».

Моргуати Эдислав: Дæ хæццæ арази дæн, зундгин адæммæ игъосун æма сæ хуарздзийнадæй фæнзун гъæуй, кæд дæ ести базонун фæндуй царди, уæд. Уæ фарнæ берæ, мах дæр æнæгъæнæ бийнонтæй искодтан прививкитæ. Куд балæдæрдтæн, утемæй сумах дæр, Солтан. Уомæн ни неке нецихузи хъоргонд æрцудæй, нæхе дзæбæх лæдæрæн, мадта ду дæр æма дæ бийнонтæ дæр уотæ.

Уой туххæй дзурдтан æма ма дзордзинан. Фал мæ нæ дзубандий кæрони зæгъун фæндуй еу гъуди: æгъдауæй æма ездондзийнадæй æ фидтæлтæмæ хестæг дæр ка нæ лæууй, етæ дæр сæ реугудуртæ фæхххуайунцæ, æнæгъæуаги гъæр кæнунцæ: «Мæнæн мæ фидтæлтæ уотæ кодтонцæ». Утемæй ба, еуемæй сæ ку бафæрсай, нæ фидтæлти хуæрзæгъдаудзийнадæ æцæгæй цæхуæн адтæй, уæд «ратиллеф-батиллеф» дзубандитæй уæлдай бæлвурд дзуапп раттунгъон не 'сунцæ, иннемæй ба етæ сæхуæдтæ ести бæлвурд пайдахæссæг гъуддагæй неци æвдесунцæ, кæстæртæмæ хуарзæй неци радæттунцæ. Гæрр, уой нæ лæдæрунцæ, æма сæ æримисгæ «æгъдæуттæй» нæ адæмæн, уæлдайдæр ба, ирæзгæ фæлтæрæн ци зиан хæссунцæ, уой. Æви 'й лæдæрунцæ, фал сæ фурхевастæй, сæ хеуарзон «æз дæн!..»-æй уотитæ кæнунцæ?.. Уæхæнттæн мæ фæндуй зæгъун: «Афонæ 'й кæрæдзей балæдæрунæн!..»

Къубалти Состан: Кæронбæттæни ма мæ фæндуй Цгъойти Хазбийи киунугæ «Æгъдау – царди медес»-æй æрхæссун скъуддзаг: «Цард догъ æй, æма еци догъи разæй фæууни тухххæй исæфуй нæ ирондзийнадæ. Фæлорс кæнæн, æма, ци адæм ан, е иннæ адæмтæн зин балæдæрæн иссæй. Утемæй ба нæхецæй нæхе рази боз ан... Уотæ, гъай-гъайдæр, æнцондæр цæрæн æй... Фал, баруагæс уи уæд: уæхæн æнцон царди адæ нæййес!» Хазбийи аци загъд уомæ гæсгæ æримистон, æма хуарз уидæ, алкедæр ибæл ку расагъæс кæнидæ æма æ цардиуаги хабæрттæ уотæ ку аразидæ, цæмæй си æхуæдæг дæр зæрдрохс уа æма дзиллæ дæр.

Советон Цæдеси Бæгъатæр Литвинов Василий Михаили фурти райгурдбæл 1 январи исæнхæст æй сæдæ анзи (1922-1974). Дзæуæгигъæуи цардæй 1954 анзæй фæстæмæ, куста завод «Электроцинк»-и.

Эпиктет, рагон ромаг разагъди лæг: «Æхцатæ, æнцон цард æма кадæ ке гъæуй, уонæй еу дæр адæми нæ уарзуй: адæми уарзуй айдагъдæр хуæрзгæнæг... Рæстдзийнади сæрбæл тох кæнгæй, фæуунæлахез унмæ макæд бæллæ: еугæр рæстдзийнадæ дæ къохи æй, уæд уæлахез дæр ду фæууиндзæнæ...

АДÆМÆН ЗÆРДРОХСДЗИЙНАДÆ ХАСТА, НИФСГУН ÆМА РАЗÆНГАРД СÆ КОДТА...

Берæ æности дæргъи æгуппæгæхгæд ка адтæй, еци уазал æма æнод цæрæнбунатæн къæразгæ ку исаразай æма имæ дуйней рохс ку бауадзай, уой хузæн адтæй нæ дзиллæн фиццаг ирон газети фæззинд...

Уæхæн зæрдæхцæуæн загъдæй бацийнæ кодтонцæ, Иристони райдзастдæр исонибонбæл дзурдæй æма гъуддагæй дæр ка тухстæй, еци рæстмæгъудигæнæг адæймæгутæ, хъæбæр рагæй кæмæ бæлдтæнцæ, еци «Ирон газет» ку фæззиндтæй, уæд. Цийнæ ибæл кодтонцæ уомæн, æма уой фæрци сæ фидиуæзæги еугур къумтæмæ фегъустæй царди гъæр, адæммæ игъусун байдæдтонцæ, сæхе бæсти дæр æма сæ алливæрсти дæр ци хабæрттæ цудæй, етæ.

Сауæнгæ фиццаг номерæй фæстæмæ аци газетæн æ дзубандий сæр иссæй, уæди рæстæги (уогæ абони дæр!..) алцæмæйдæр ахсгиагдæр ка адтæй, еци дзоруйнаг: æнæмæнгæ гъæуй, цæмæй нæ адæм сæхе æнхæстбаргинæй æрлæдæронцæ, кæрæдземæ æнгомдæр æрбалæуyонцæ, сæр сæрмæ хæссонцæ, раззагдæр адæмихæттити сæ цардарæзтæн пайдахæссæг гъуддæгутæй фæнзун байдайуонцæ. «Ирон газет»-æн ци фараст номери рауадзун бантæстæй, уони æрмæг цæмæдесæй кæсæн абони дæр, уæдта, æруагæс ни кæнуй, кæсдзæнæнцæ ’й исонибони фæлтæртæ дæр – финсæг дæр, историк дæр, ахургæнæг дæр, дохтир дæр, хумæтæги косæг дæр си æхецæн иссердзæнæй ести ахсгиаг хабар. Е уомæн уотæ ’й, æма газет ка аразта, етæ фарни лæгтæ адтæнцæ, сæ адæми цæрайæй цардæнцæ. Ета ба адтæнцæ: Гæздæнти Дзибин, Æмбалти Цоцко, Когинати Сабан, Гæдиати Цомахъ, Хъанухъуати Алмахсидт, Бутати Аслæнбег, Уртати Хъамболат... Аци зæрдæргъæвд адæмбæл тухбегара нæ адтæй, ирон æвзагбæл газет рауадзетæ, зæгъгæ, сæбæл сæрмагонд ихæс неке исæвардта, фал сæ сæ фидибæстæ еузæрдиуонæй ке уарзтонцæ æма уомæн хуарздзийнæдтæй фескъуæлхун сæ царди ахсгиагдæр ихæсбæл ке нимадтонцæ, уомæ гæсгæ исразæнгард æнцæ еугурадæмон гъуддаг исаразунмæ. «Еске цума барæй равзурста аци лæгти редакций коллективæн, – финста номдзуд революцион архайæг æма публицист Гæдиати Цомахъ. – Уони 'хсæн адтæй дохтир, ахургæнæг, агроном, ирон «Райдайæн киунугæ» аразæг, студент-юрист, студент-медик, студент-филолог...» Уомæ гæсгæ ба, газет ци фарстатæбæл финста, етæ дæр аллихузон уомæн адтæнцæ.

Паддзахи бæрнон косгутæ уайтæккæ æ над æрæхгæдтонцæ газетæн: устур нацити нæ гъудæй, минкъий адæмтæ сæхе æрлæдæронцæ, е. Уотæ адтæй раздæр, уотæ ’й нур дæр зæнхи цъарæбæл кæмидæриддæр.

«Ирон газет»-æй ма байзадæй бæрæг æстæн экземпляртæ. Уомæ гæсгæ исфæндæ кодтан, ци уацтæ си рацудæй, уонæй сæ ахсгиагдæрти рамухур кæнун. Махмæ гæсгæ, ци фарстати фæдбæл си цæуй дзубанди, етæ берæ цæмæйдæрти ахсгиаг æнцæ нæ абониккон цардиуаги дæр. Бакæсетæ сæ лæмбунæг, æма ’й уæхуæдтæ дæр балæдæрдзинайтæ, уотæ ’й æви нæй...

Аци уацтæй кæцидæртæн сæргæндтæ нæ адтæй, уомæ гæсгæ ба нæхемæ еци барæ райстан æма син сæ медесмæ гæсгæ равардтан сæргæндтæ.

ЛÆГЪУЗГÆНГУТÆ — ЕУГУР АДÆМИ ЦАРДИХАЛГУТÆ...

– Нæ бæстæ дзенет уидæ, лæгъузгæнæг нæмæ ку нæбал уидæ, – адæм уотæ фæдздзорунцæ.

Ес уæхæн гъæутæ дæр, айдагъ лæгъузгæнæгæй уæлдай æндæр естæмæйтæй ка тухсуй...

Зæнхæ кæмæ нæййес, уалæ хонхи хузæн, уонæмæ ма никкидæр устурдæр тухсдзийнæдтæ ес.

Адæм берæ естæмæйти тухсунцæ: кæми æнæ зæнхæй, кæми фудæгъдæуттæй, фудхецæуттæй, æнæ унаффæй, æнæ ахурæй...

Лæгъуздзийнæдтæн сæ фулдæр уой туххæй фæззиннуй, æма адæми цард æгъдаубæл æвæрд нæ фæууй.

Зæнхæбæл ци адæмтæ ес, уонæмæ сæ еугуремæ ку 'ркæсæн, уæд си еу гъуддаг рартасдзинан: цæйбæрцæбæл адæм æнæфхуæрддæр æнцæ алцæмæй дæр, цæйбæрцæбæл сæ цæрæн фадуæттæ хуæздæр æнцæ, цæйбæрцæбæл адæми ’хсæн ахурдзийнадæ тухгиндæр æй, уæдта æнæуой дæр адæм сæхуæдтæ лæдæргæдæр æнцæ, уоййасæбæл адæми ’хсæн алли лæгъуздзийнадæ минкъийдæр æй, уæлдайдæр давун, марун...

Еуæй-еу рауæн æцæг лæгъузгæнæг уоййасæбæл ахид нæй, кæд мæгурæй æма æфхуæрдæй цæрунцæ адæм, уæддæр – хецæутти тухæ еуæй-еу хатт бауорамуй лæгъузгæнæги, хъæбæр сæ ку бафæндуй æма дæсни æвнæлд ку бакæнунцæ гъуддагмæ, уæд. Адæм фæссабур унцæ. Фал... уæхæн сабур берæ нæ рахæссуй...

Хуцау ку раттидæ, бæргæ, кæддæриддæр хуарз æма дæсни хецæуттæ! Фал сæ адæм куд зонунцæ, уотемæй уæхæн хецау ефстагмæ фæззиннуй, фуни ’й адæм берæ хæттити фæууинунцæ, æргомæй ба ’й ду фæууинæ!..

Адæм сæ еугур кæрæдзей хæстæгмæ ку балæдæрунцæ, уæд си лæгъузгæнæгæн фæззинæн дæр нæбал ес. Æ зæрди ма лæгъуз кæнун кæмæн ес, е дæр балæдæрдзæнæй, кæд æрра кенæ хуæрзисæфт нæй, адæм лæгъузгæнæгæй сæ исæфт уинунцæ уой, æма барæ-æнæбари банцайдзæнæй.

Ес уæхæн бæститæ, æнæгъдау бæститæ, мæрдтæ ефстагæй уæлдай кæми нæ зиннунцæ, дессагæн сæ дзорунцæ. Махмæ ба давун æма маруни хабар дуæ-æртæ бонемæ ку нæ фегъосæн, уæд дес кæнæн.

Нур махмæ дессаг фæккæсдзæнæй, еуæй-еу устур ахургонд адæмтæмæ давæг, марæг, устур знаггадæгæнгути нимайун ке байдæдтонцæ æрратæбæл, сæрихъанзæй незгунтæбæл.

Æма æцæгæй ку æркæсунцæ еци лæгъузгæнгутæмæ, уæд фулдæр хæттити ахургæндти дзурд раст разиннуй, æма беретæ дзорунцæ: лæгъузгæнæг ахæстдони кæнуйнаг нæй, фал сæйгæдони, æррати кæми дзæбæх кæнунцæ, уæхæн сæйгæдæнтти. Гъай-гъай, махмæ уотæ ка зæгъа, уомæн тæккæ фиццаг æхебæл исæвæрдзæнæнцæ æррай ном.

Мах уотæ æнæлæдæргæ ан, æма нæмæ нур дæр ма æнæзунд ка нæй, æрра ка нæй, уонæй дæр беретæ давунцæ...

Зундгин адæмтæмæ æррай, фудзунди ном ци гъуддæгутæй иссеруй адæймаг, уомæй си мах бæсти ерунцæ хуарз ном, лæги ном.

Хуæрзæрæги ма адæми зингæ лæгтæ сæхецæн хуарз ном давун æма марунæй кодтонцæ. Нур ма си ескæмæн зæгъæ: рамарæ, радавæ: сæ фулдæр дин уой бæсти сæхе рамарунбæл исарази уодзæнæнцæ. Нæ цæстæй уинæн, цард куд æййевуй, зунд куд ирæзуй... Æрцæуй махæн дæр зунди рæстæг...

Нæ бæстæ лæгъузгæнгутæй хъæбæр тухсунцæ: е æй рагæйдæр нæ бæсти нез, уой туххæй адæми загъд, «дзенет уидæ нæ бæстæ, лæгъузгæнæг ку нæбал уидæ», раст æй...

Мæгурæй, фæрнугæй лæгъузгæнæг еугурей дæр æмхузон тухсун кæнуй. Давæг неке æвзаруй – мæгур уа, бонгин уа; мæгурбæл ма ахиддæр исæмбæлуй æ фидбилиз. Еунæг бæх еугур комæн æй, уомæн уой радава – æ хæдзари ихæлд.

Æвæдзи, адæмтæ ку балæдæронцæ, ци ’гъдаубæл аразун гъæуй цард, уæд си лæгъуздзийнæдтæ нæбал игурдзæнæй...

Фал цалинмæ адæмти цард рæстдзийнадæбæл арæзт фæууа, уалинмæ дæр ести унаффитæ кæнун гъæуй, адæми цæрун ка нæ уадзуй, еци лæгъуздзийнæдтæн. Уонæн ци хуæздæр гæнæнтæ ес, уой туххæй ниффинсдзинан æндæр хатт.

***

Лæгъузгæнæг цæмæй мабал уа, уой туххæй кодтонцæ: алли пъиристæфæн

Номдзуд поларон тæхæг, Советон Цæдеси Бæгъатæр Котов Илья Спиридони фурти райгурдбæл 1 январи исæнхæст æй дæс æма фондзинсæй анзи (1912-1961). Райгурдæй сахар Мæздæги.

дæр не 'хсæнæй агъазгæнæг исæвзарæн æма уонæн барæ радтæн, лæгъузгæнæг фесафунæн амал куд кæнонцæ, уотæ.

ЕУГУРÆЙДÆР ИСФÆЛМÆСТ ÆНЦÆ ГЪÆУИ ÆДЗÆЛЛАГÆЙ...

Лæдзæгбæл ходæ æркæнæ, кард бабæттæ, рæхис æрауиндзæ, æма дин е дæр гъæуихецау.

Нур æнæгъæнæ анз нæ хецауи æгудзæгдзийнадæй нæ гъæу зæууатмæ æрцудæй: нæдтæ фехалдæнцæ, донмæ фагустæ калунцæ, зæнхæ æнæгъудгондæй байзадæй æма, ке кæми фæндуй, уоми хумæ кæнуй. Мæгур адæмæн дзæхæрадони хæйттæ дæттун къулумпи кæнуй. Нерæнгæ сметæ æвæрд нæма 'й, утемæй расклад есуй, æхе цæйбæрцæ фæндуй, уоййасæ.

Гъæуæн унаффæгæнæг æй сход, æнхæст ба унаффитæ гъæуама кæна гъæуихецау.

Фал махон æ нифс нецæмæ хæссуй, æма сход дæр нæбал æмбурд кæнуй. Гъæу æдзæллагдæр кæнуй, уой мæтæ имæ нæййес, айдагъдæр ин улупа цæуæд.

Фарæ гъæуи ист лæгтæ пригæвæртæ, хуарз æгъдæуттæ исаразтонцæ, æма райдайæни адæм исуолæфунцæ, фал уæдта нæ гъæуихецау сходи унаффæ къулумпи кæнун байдæдта, æма нур, раст ку зæгъон, уæд æхсæни гъуддæгутæй æ зæрдæ некæмæн бал рохс кæнуй, æма гъæу гъæууат фæцæй...

Еугур адæм дæр уотæ исфæлмæст æнцæ гъæуи æдзæллагæй, æма алли бон дæр гъæуихецауæн дзорунцæ: «Фесафтай гъæу, дæхе райсæ...»

Фал уæддæр е æ цæсгон нивварддта æма адæми гъæрмæ æ гъос тæбæрт дæр нæ кæнуй. Æвæдзи, æ разæй ке адтæй, уони нæдтæбæл æй рауайун фæндуй.

ИРОН АДÆМИ ЦАРД БАКУЙ

Рагæйдæр нæ ирон адæм цудæнцæ ардæмæ косунмæ, цæмæй сæ хæдзæртти æгудзæгдзийнæдтæ исаразонцæ.

Фиццаг беремæй нæ адтан. Нур ба еу 300 лæгей бæрцæ ан.

Ами нæ адæмæй ка ес, етæ сæ еугур дæр сæхебæл хуарз хуæцунцæ, кусти медæги сæхебæл нæ ауæрдунцæ, къæндзæстуг ирон дзилли нæ кæнунцæ, лæгъуз, æнæгъдау гъуддæгутæй сæхе хуарз гъæуай кæнунцæ...

Уой туххæй ирон адæмæн над дæттуй алкедæр. Бакуй ирон адæмæй ес лæгтæ алли гъуддаги: ес си саугустгæнгутæ, гъæуайгæнгутæ, слесæртæ, дзæбокæйхуайгутæ, табелфинсгутæ, машинисттæ, механиктæ, ес си никкидæр ма æндæр бунæттæ...

Сабур, кæрæдзей гъæуайгæнгæй, цардан мах æцæгæлон сахари нури уæнгæ...

Нур не 'хсæн еу лæг фæззиндтæй æма æ лæгъуз гъуддæгутæй мах нæ еугурей дæр ходуйнаг кæнуй...

Æнæгъдау гъуддæгутæ сосæггагæй нæ байзайунцæ, фæстагмæ син раргом унцæ... Лæгъуз гъуддæгутæ нæмæ ка кæнуй, уонæй еуей туххæй мæ фæндуй дууæ загъди кæнун. Ами цардæй еу биццеу Салугæрдæнæй, Фæрдзинти Дзипка Бутуй фурт.

Адæм куд дзорунцæ, уомæ гæсгæ, еци биццеу куста ами еу науæлæууæни гъæуайгæнæгæй. Уордигæй æй расурдтонцæ æма рандæй Балаханмæ, уоми агурдта æхецæй æгудзæгдæрти. Ку сæ иссирдта, уæдта син загъта: «Мæн рарвиста ардæмæ еу наути агент, цæмæй науæмæ 12 матроси байхуæрсон, уой туххæй, мизд алкæмæн дæр мæйæ 6 тумани, мæхуæдæг ба уодзæнæн æртиндæсæймаг».

Мæгур биццеутæ бауæндтæнцæ еци сайæн дзубандитæбæл æма загътонцæ сæ хуæрзгæнæгæн: «Мадта мах нæ куст ниууадздзинан æма цæуæн науæмæ косунмæ».

Бутуй фурт райста уæд еци биццеутæн сæ паспорттæ, уæдта алкæмæй дæр фæйнæ 5 соми, цæмæй, дан, ма фæссайæтæ науи хецæутти, уой тухххæй...

Æхца æма паспортти хæццæ Дзипка Балаханæй рандæй. Бакуй паспорттæ фæстæмæ рарвиста, æхуæдæг ба машини исбадтæй æма фескъардта Уæрæсемæ гъæуайгæнæги бунат агорæг...

Уайтæккæ дæр биццеутæ балæдæрдтæнцæ, ке сæ фæссайдта Бутуй фурт, уой, æма æ фæсте Бакумæ æрбацудæнцæ. Вагзали гъуддаг ку балæдæрдтæнцæ, уæд жандармтæн загътонцæ, тел рарветтæ æма Дербенти вагзали Фæрдзинифурти æрахæссетæ æма 'й фæстæмæ Бакумæ исласетæ.

Нур бал бадуй устур ахæстдони.

Фæстæдæр ин ци бакæндзæнæнцæ, е бæрæг нæма 'й.

Уæхæн сахъ гъуддаг бакодта нæ хуарз Бутуй фурт. 12 биццеуи сæ бунæттæй рацæун кодта, æма нур етæ æнæ кустæй бадунцæ Бакуй.

Аци хабарбæл цæуй къуæре.

Афæхъо ХЪУЛАТИ
Баку.

ЗÆНХИ ГЪУДДÆГУТÆ – ХÆЛХЪОЙАГ

(Думи унаффæ)

Думæ ку 'рбадтæй, унаффæ кæнун ку байдæдта адæми гъуддæгути тухххæй, уæд депутаттæ æмхузонæй исарази 'нцæ фиццагидæр зæнхи гъуддаг равзарунбæл. Уой тухххæй, æма аллирдигæй адæмтæ сæ ист лæгти ку 'рвистонцæ, уæд син бафæдзахстонцæ: «Фиццагидæр нин зæнхæ... Истухстан, нæ бон нæбал æй æнæ зæнхæй цæрун...»

Берæ фæдздзубанди кодтонцæ адæми ист лæгтæ, берæ фæффæрститæ кодтонцæ кæрæдзей, берæ фæгъгъуди кодтонцæ æма фæстагмæ баунаффæ кодтонцæ: зæнхæ Уæрæсей берæ ес. Раст æгъдаубæл æй байуарæ, уæд алкæмæн дæр æ фагæ уодзæнæй, уæд алкедæр æхе дарунгъон уайдæ.

Фал кæми ес рæстдзийнадæ.

Еуæй-еуетæн ес дæсгай дæсæтинтæ, иннетæмæ ба гæбазæ дæр нæййес. Уомæ гæсгæ гъæуй, загъта Думæ, зæнхæ еугурæй дæр байуарун, уой тухххæй æма етæ зæнхæй цæрунцæ æма син зæнхæ гъæуама фагæ уа...

Думæ исфæндæ кодта фиццагидæр къазнай зæнхитæ байуарун, уой фæсте ба, паддзахи муггагмæ ци зæнхитæ ес уони, уæдта иурст гъæуама æрцæуонцæ аргъауæнти æма монастырти зæнхитæ.

Ке ранимадтан, еци зæнхитæ хъæбæр берæ 'нцæ; сæ хецæуттæ сæ мæгур адæмæн устур аргъбæл аренди дæттунцæ æма бонæй-бонмæ гъæздугдæр кæнунцæ, косæг адæм ба мæгурæй– мæгурдæр.

Фал къазнай, удели æма аргъауæнти зæнхитæ иурст ку 'рцæуонцæ, уæддæр мæгур адæмæн фагæ нæ уодзæнæнцæ...

Зæнхæн æ фулдæр æма æ дзæбæхдæр пъамещиктæмæ æй, æма цалинмæ еци устур будуртæ æрдехтæ кæнонцæ, уæдмæ косæг адæмæн зæнхæ фагæ некæд уодзæнæй.

Думæ еци гъуддæгутæмæ дæр æркастæй æма уотæ баунаффæ кодта: пъамещикти зæнхитæн æвзурст лæгтæ раст аргъ искæнæнтæ æма сæ еци аргъæй къазна балхæнæд, уæдта сæ байуарæд косæг адæмæн...

Унаффитæ кæронмæ не 'рхъæрдтæнцæ. Думæ исфæндæ кодта зæнхи тухххæй нæуæг закъон рауадзун, фал æй хецæуттæ нихгæдтонцæ, уомæн æма æ унаффитæ сæ зæрдæмæ нæ фæццудæнцæ.

Гъуддæгутæ ба, фиццаг куд адтæнцæ, уотемæй æрхаудтæнцæ.

АС-БЕК

ДЗИУАРÆ: ЦÆМÆН СИ МÆЛУНЦÆ НÆ СУВÆЛЛÆНТТÆ?

Исæфæн, бустæги исæфæн, фудæзнаги фæндон кæнæн, нæ минкъийтæ устур ку нæбал кæнонцæ, уæд.

Алли бон дæр хонхи, будури дзиуарæй мæлунцæ æнагъон сувæллæнттæ, мæлунцæ бон дæс-финддæсгæйттæй, мæлунцæ стортæ дæр. Къуар гъæуеми аци æртæ мæйей дæргъи берæ сувæллæнттæ рамардæй, берæ хæдзæрттæ бустæги исревæд æнцæ, райзадæнцæ æнæ сувæллæнттæй, беретæн сæ хæдзæрттæ бабун æнцæ. Кæугæ æма дзиназгæй байзадæнцæ берæ мадтæлтæ сæ бæдæлтти фæсте.

Адæм сæхе зонун ку байдæдтонцæ, уæдæй нурмæ сæ дзиуарæ цæгъдуй.

Берæ адæмтæ си нæ фæййервæзунцæ æнæ фæссæйгæй. Алли 10-15 сæйгемæй рамæлидæ æртæ, иннетæй ка хъæрæу, ка сохъур, ка къуру кодта, ка фудконд хæбозæцъухæй байзадæй.

Еу нез дæр адæмбæл уотæ нæ тухæ кодта.

Куд багъæуай кодтайуонцæ сæхе, уой неке зудта, фал кæмæн куд æ зунд амудта, уотæ æхецæн амал кодта: ка сайтанæн, ка дзиуæрттæн лигъстæ кодта, ка гъæдæмæ лигъдæй, фал уæддæр нез æ кæнон нæ уагъта.

Ирон адæм раги базудтонцæ аци нез.

Нарти кадæнгити дæр æ кой ес. Еци рæстæги 'й худтонцæ «хæбозæ». Фал æй фæстагмæ ирон адæм хонун байдæдтонцæ еци нез дзиуарæ.

Нур æ номи фæрци æнгъæл æнцæ адæм, цума аци нез дзиуари фудæй æй, æма дзиуарæн ковунцæ.

Дзиуарæн адæм ковунцæ, фал уæддæр дзиуарæ æ кæнон нæ уадзуй æма сабийти цæгъдуй...

Нур фагæ 'й! Балæдæрун афонæ 'й. Дзиуарæмæ ковунæй неке фæййервæздзæнæй, фал дзиуарæ (хæбуз) æфтаунæй ервæзунцæ еугурæй дæр.

Куд базудтонцæ адæм дзиуарæ æфтауæн?

Алкедæр зонуй: дзиуарæ фæууй фонсбæл дæр. Бæхæн донхæбозтæ фæззиннуй æ къæхтæбæл, гъогæн æ фæздонæбæл, фусæн æ бауæрбæл кæмифæндидæр.

Адæм раги базудтонцæ, дзиуарæ фонсæй адæмбæл ке 'фтуйуй, уой.

Еу хатт, 100 анзи ибæл цæудзæнæй, уотæ, Англиси еу гъæу еугурæй дæр дзиуарæй басадæнцæ, айдагъдæр еу уосæй уæлдай.

Еци уосæн æ гъог сæйгæ адтæй æма, уой доцгæй, гъоги фæздонæбæл ци хузæн хæбозтæ адтæй, уæхæнттæ уоси къохтæбæл дæр фæззиндтæй...

Аци хабар фегъуста еци гъæуи дохтир Дженнер.

Дженнер уомæй фæстæмæ бафеппайдта: фонси дзиуарæ адæмæй кæбæл бацæфсидæ, е иннæ дзиуарæй нæбал кодта сæйгæ. Уæдта кæми бацæфса, уоми дæр дууæ донхæбози исуй, æндæр нæ, сæйгæ дæр си нæ кæнунцæ.

«Мадта, – загъта дохтир, – гъоги цъæйæ сувæллæнттæбæл æфтаугæй, сæ уодтæн тæссаг нæ уодзæнæй, дзиуарæй ба ервæздзæнæнцæ».

Ку бабæй фæззиндтæй дзиуарæ гъæуи, уæд дохтир Дженнер бавналидæ æма сувæллæнтти бауæри еу-дууæ рауæни карди фиййæй цъæрæмухститæ искæнидæ æма сæ гъоги цъæйæй исарста.

Уотемæй Дженнер кæбæлдæр бафтудта, еу дæр си дзиуарæй нæбал фæссæйгæ 'й. Хъæбæр æхцæуæн куд нæ адтайдæ дохтир Дженнерæн, ке иссирдта хуасæ дзиллитæ бунисæфт ци нез кодта, уомæн.

Уайтæккæдæр Дженнер фегъосун кодта аци хабар алли бæстити дохтиртæн.

Етæ дæр гъоги цъæйæй дзиуарæ æфтаун байдæдтонцæ æма, раст Дженнер куд загъта, уотæ рауадæй: кæбæл бафтауиуонцæ, уонæй еу дæр дзиуарæй нæбал фæссæйгæ уидæ.

Уæдæй нурмæ дзиуарæ æфтаун алкæми дæр базудтонцæ.

Немуци бæсти дзиуарæй сæйгæ дæр, мæлгæ дæр некебал кæнуй. Уоми дууæ хатти æфтаунцæ: фиццаг – анзмæ, дуккаг – дæсанздзудæй, уомæн æма еу æфтуд дæс анземæй фулдæр не 'нхус кæнуй.

Уотæ кæнунцæ зундгин адæмтæ, æ нез дзиуари барæ ка нæ кæнуй. Махмæ дæр зонунцæ дзиуарæ æфтаун, фал уæддæр цæмæн мæлунцæ нæ сувæллæнттæ, уой тухххæй ба радзубанди кæндзинан æндæр хатт.

Хъæмболат

«ÆГАСЦО, ÆГАС, МÆ ХЪАЗАР ÆМБАЛ!»

Рагæй-æрæгæмæ кæмæ бæлдтан, кæмæ нæ билтæ хуардтан, кæмæ ивазтонцæ сæхе нæ зæрди уедæгтæ?

Ирон газетмæ!..

Алли адæммæ хицæ цæй тухххæй кодтан æма нæ цæститæ цæмæ ниууорс æнцæ, еци газет фæууинун нин ку бантæстæй, уæд ракастан ходгæй, барохс æй цæсгон, байгъæлдзæг æй зæрдæ, барæуæг æнцæ иуæнгтæ...

Хор исдардта æ билæ нæ уарзон хуæнхтæй, æ ходгæ цæсгон равдиста махмæ æма нин нæ зæрдæ байгъæлдзæг кодта... Байрæзай, байрæзай, нæ нæуæгигурд æма дин бантæса берæ хуарз æгъдæуттæ... байтауæ нин, байтауæ дæ хуарз зунди муггаг аллирауæн, мах ба ин æ зад курестæ бæстон куд бæттæн!..

Августи 2 бон Чъребай (Цхинвали) изæри 5 сахаттебæл райстан не 'нгъæлдзау хъазар ирон газет. Устур дессаг адтæй еци изæр ирон адæми цийнæдзийнадæ! Зæрдæ пæлхъ-пæлхъ кодта, æндæмæ æхе тудта фурцийнæй...

Еу рауæнмæ бакæсæ – еу къуаремæй фæрсунцæ нæ хабар итауæги; еу æрбатъæбæртт кæнуй иннемæ хуæрзæнгорæггаг: уартæ æрхъæрдтæй газет!..

Тъæбæртт мæмæ кодтонцæ хæлæфæй æма æскъафтонцæ аллирдæмæ ирон газет.

Хъæбæрдæр мин мæ зæрдæ баунгæг кодта еу æмгарæ: раскъафта газет мæ къохтæй, фæрракæсæ-бакæсæ имæ кодта, уæдта ин нибба кодта æма загъта: «Æгасцо, æгас, мæ хъазар æмбал!» Æма фурцийнæй æ цæстисуг æркалдта...

Берæ байурстан адæмæн æма сæ фервистан алли гъæутæмæ дæр, берети зæрдитæ сæребарæй исуолæфтæнцæ газети фæууиндæй.

ГУЛИТИ Ефим
Чъреба «Ирон газет», 1906, №7.

ГЪÆУГÆ ФÆСДЗУРД

Иристони дзиллæ бæргæ цийнæ кодтонцæ, сæ маддæлон æвзагбæл сæмæ кæдæй-уæдæй газет ке фæззиндтæй, уобæл. Фал сæ цийнæ берæ на рахаста – «Ирон газет»-и фиццаг номер рацудæй 1906 анзи 23 июли, мæйи фæсте 1906 анзи 20 августи ба 'й нихгæдтонцæ. Кæд æхгæд Терки облæсти генерал-губернатори бардзурдмæ гæсгæ æрцудæй, уæддæр еци æведауцæ гъуддаг æрцæунбæл байархайдтонцæ нæхе адæмæй кадæртæ, генерал-губернатормæ сæ хахуртæ æрветгæй.

Нæ маддæлон æвзагбæл мухури фæрæзнити абониккон уавæр дæр хъæбæр сагъæссаг иссæй – уомæн æма син сæ карнæмæ нæ дзиллæ æгæр цийфæнди цæстингасæй кæсунцæ, уомæ гæсгæ сæ тиражтæ ходуйнаги минкъийæй-минкъийдæр кæнунцæ...

Номдзуд революционер æма паддзахадон архайæг Мамсурати Гидзой фрут Сахангерийи райгурдбæл 7 январи исæнхæст æй авдинсæй анзи (1882-1937).

Нæ Исфæлдесæг, нæ Цитгин Хуцау, нæ райгурæн Иристонбæл алкæддæр армдарæг æма ауодæг адтæй æма 'й. Æма имæ абони дæр ковæн æма си корæн, цæмæй нæ идарддæр дæр æ рæвдудæй хайгин кæна, агъазгæнæг нин уа, цæмæй нæ уодтæ

Ирон къæлиндар

ТЪÆНДЖЫ МÆЙ (ЯНВАРЬ)

Ног азы бæрæгбон – 1 бон – сабаты
Цыппурс (ирон нымадмæ гæсгæ) – 6 бон – цыппæрæмы
Цыппурс (чырыстон нымадмæ гæсгæ) – 7 бон – майрæмбоны
Ног мæрдтæн æртгæнæнтæ – 8 бон – сабаты
Бынаты бардуаджы æхсæв – 11 бон – дыццæджы изæрæй
Зæронд Ног азы бæрæгбон – 13-14 бонты – цыппæрæмы изæрæй
Бадæнтæ – 16 бон – хуыцаубоны изæрæй
Донæскъæфæнтæ – 19 бон – æртыццæджы
Фацбадæн – 23 бон – хуыцаубоны

ÆРТХЪИРÆНЫ МÆЙ (ФЕВРАЛЬ)

Стыр Нафы бæрæгбон – 6 бон – хуыцаубоны
Гыццыл Нафы бæрæгбон – 13 бон – хуыцаубоны
Комахсæн (Гал кусартгæнæн хуыцаубон) – 20 бон – хуыцаубоны
Фыдыкомбæттæны къуыри – 21-27 бонты –

ТÆРГÆЙТТЫ МÆЙ (МАРТ)

Урсы къуыри (Цæрвкъахæнтæ) – 28 февралæй – 6 мартъимæ
Стыр комбæттæны бон – 6 бон – хуыцаубоны
Аларды – 7 бон – къуырисæры
Стыр комбæттæны райдайæн – 7 бон – къуырисæры
Тутыртæ – 7; 8; 9 бонты –
Рæстæйы бон – 10 бон – цыппæрæмы
Хор-хоры бон (Рæмон бон) – 15 бон – дыццæджы
Фыццаг лауызгæнæнтæ – 18 бон – майрæмбоны
Рагон Ирон Ногбон – 21 бон – къуырисæры
Дыккаг лауызгæнæнтæ – 25 бон – майрæмбоны

ХУЫМГÆНÆНЫ МÆЙ (АПРЕЛЬ)

Къостайы мысæн бон – 1 бон – майрæмбоны
Астæумархо (Кæфхæрæн) – 6 бон – æртыццæджы
Зазхæссæн – 16 бон – сабаты
Урсы дзуары бон – 17 бон – хуыцаубоны
Къутугæнæнтæ – 17 бон – хуыцаубоны
Дзимыры Саниба – 24 бон – хуыцаубоны
Горийы дзуары бон (Хуссар Ирыстоны) – 24 бон – хуыцаубоны
Арсайы Уастырджийы бон – 24 бон – хуыцаубоны
Куадзæн – 24 бон – хуыцаубоны
Мæрдты куадзæн – 25 бон – къуырисæры
Цæуæггаг – 28 бон – цыппæрæмы
Тхосты Уастырджийы бон – 28 бон – цыппæрæмы
Таранджелоз – 28 бон – цыппæрæмы

Зæлдæвæрæны мæй (май)

Бæлдæрæн – 1 бон – хуыцаубоны
Аларды – 2 бон – къуырисæры
Фæлвæра – 3 бон – дыццæджы
Касутæ – 8 бон – хуыцаубоны
Ирон æвзаджы бон – 15 бон – хуыцаубоны
Зæрдæвæрæн – 26 бон – цыппæрæмы

ХУРХÆТÆНЫ МÆЙ (ИЮНЬ)

Мыкалгабыртæ – 2 бон – цыппæрæмы
Кæрдæгхæссæн – 5 бон – хуыцаубоны
Уæлæмæсыджы Мады-Майрæм – 6 бон – къуырисæры
Амаддзаг (Бæтæхъо) – 6 бон – къуырисæры
Ломисы Уастырджийы бон – 8 бон – æртыццæджы
Реком – 11-18 бонты
Дауджытæ – 12 бон – хуыцаубоны
Цыргъобау – 19 бон – хуыцаубоны
Мызуры зæд – 19 бон – хуыцаубоны
Уацилла – 20 бон – къуырисæры
Дзывгъисы Уастырджийы бон – 21 бон – дыццæджы

СУСÆНЫ МÆЙ (ИЮЛЬ)

Хетæджы Уастырджийы бон – 10 бон – хуыцаубоны
Ныхасы Уастырджийы бон – 10 бон – хуыцаубоны
Гæлиаты Авд дзуары бон – 10 бон – хуыцаубоны
Дзири дзуары бон – 10 бон – хуыцаубоны
Кæхцгæнæнтæ – 17 бон – хуыцаубоны
Рагъы дзуары бон (Хуссар Ирыстоны) – 17 бон – хуыцаубоны
Фæроны дзуары бон – 17 бон – хуыцаубоны
Фыры дзуары бон – 18 бон – къуырисæры
Хохы дзуары бон – 20 бон – æртыццæджы
Хуыцауы дзуар – 24 бон – хуыцаубоны
Бызы Сау барæг – 26 бон – дыццæджы
Дыгуры зæды бон – 30 бон – сабаты
Къобы Уастырджийы бон – 31 бон – хуыцаубоны
Атынæг – 31 бон – хуыцаубоны

МАЙРÆМЫ МÆЙ (АВГУСТ)

Таранджелоз (Тырсыгомы) – 1 бон – къуырисæры
Сырх дзуары бон – 1 бон – къуырисæры
Задалесчы Нанайы бон – 6 бон – сабаты
Беслæны Уастырджийы бон – 7 бон – хуыцаубоны
Дурджын Бæрзонд Уастырджийы бон – 14 бон – хуыцаубоны
Рыны бардуаг (Галзилæн) – 21 бон – хуыцаубоны
Зилгæйы Уастырджийы бон – 21 бон – хуыцаубоны
Ног дзуары бон – 22 бон – къуырисæры
Майрæмы куадзæн – 26 бон – майрæмбоны
Майрæмтæ – 28 бон – хуыцаубоны
Ирыхъæуы дзуары бон – 28 бон – хуыцаубоны

РУХÆНЫ МÆЙ (СЕНТЯБРЬ)

Беслæн. Номарæн – 1, 2, 3 бонты
Джеры дзуары бон – 4 бон – хуыцаубоны
Æрджынарæджы фæндагсары Уастырджийы бон – 4 бон – хуыцаубоны
Бурсамдзелийы дзуары бон – 4 бон – хуыцаубоны
Фæззæджы Аларды йы бон – 5 бон – къуырисæры
Нары дзуары бон – 7 бон – æртыццæджы
Фыдыуанийы (Сосланы куывд) – 11 бон – хуыцаубоны
Сидæны Мыкалгабыры бон – 15 бон – цыппæрæмы
Гуццаты дзуары бæрæгбон – 20 бон – дыццæджы
Мады-Майрæмы бон – 21 бон – æртыццæджы
Зары Уастырджийы бон – 22 бон – цыппæрæмы

КÆФТЫ МÆЙ (ОКТЯБРЬ)

Дзылаты Уастырджийы бон – 2 бон – хуыцаубоны
Фæззæджы Тутыр – 3 бон – къуырисæры
Мигъдау – 9 бон – хуыцаубоны
Ичъына – 9 бон – хуыцаубоны
Дыгуры Уастырджийы бон – 9 бон – хуыцаубоны
Къостайы райгуырæн бон – 15 бон – сабаты
Хоры сæры куывдтæ – 30 бон – хуыцаубоны

ДЖЕОРГУЫБАЙЫ (ЧЫНДЗÆХСÆВТЫ) МÆЙ (НОЯБРЬ)

Джеоргуыба (Гал кусартгæнæн хуыцаубон) – 20 бон – хуыцаубоны
Уастырджимæ кувæн æхсæв – 21 бон – къуырисæры изæрæй
Уастырджимæ кувæн къуыри – 21-27 бонты
Дзывгъисы Уастырджийыл фæдзæхсæн бон – 27 бон – хуыцаубоны
Уастырджийыл хи фæдзæхсæн бон – 27 бон – хуыцаубоны
Уастырджийы фæндаграстгæнæн æхсæв – 28 бон – къуырисæры изæрæй
Цыппурсы мæй (декабр)
Ныкколайы бæрæгбон – 4 бон – хуыцаубоны
Цыппурс (ног нымадæй) – 25 бон – хуыцаубоны
Ногбоны æхсæв – 31 бон – сабаты изæрæй

ЯНВАРЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
52						1	2
1	3	4	5	6	7	8	9
2	10	11	12	13	14	15	16
3	17	18	19	20	21	22	23
4	24	25	26	27	28	29	30
5	31						

ФЕВРАЛЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
5		1	2	3	4	5	6
6	7	8	9	10	11	12	13
7	14	15	16	17	18	19	20
8	21	22	23	24	25	26	27
9	28						

МАРТ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
9		1	2	3	4	5	6
10	7	8	9	10	11	12	13
11	14	15	16	17	18	19	20
12	21	22	23	24	25	26	27
13	28	29	30	31			

АПРЕЛЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
13					1	2	3
14	4	5	6	7	8	9	10
15	11	12	13	14	15	16	17
16	18	19	20	21	22	23	24
17	25	26	27	28	29	30	

МАЙ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
17							1
18	2	3	4	5	6	7	8
19	9	10	11	12	13	14	15
20	16	17	18	19	20	21	22
21	23	24	25	26	27	28	29
22	30	31					

ИЮНЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
22			1	2	3	4	5
23	6	7	8	9	10	11	12
24	13	14	15	16	17	18	19
25	20	21	22	23	24	25	26
26	27	28	29	30			

ИЮЛЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
26					1	2	3
27	4	5	6	7	8	9	10
28	11	12	13	14	15	16	17
29	18	19	20	21	22	23	24
30	25	26	27	28	29	30	31

АВГУСТ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
31	1	2	3	4	5	6	7
32	8	9	10	11	12	13	14
33	15	16	17	18	19	20	21
34	22	23	24	25	26	27	28
35	29	30	31				

СЕНТЯБРЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
35				1	2	3	4
36	5	6	7	8	9	10	11
37	12	13	14	15	16	17	18
38	19	20	21	22	23	24	25
39	26	27	28	29	30		

ОКТЯБРЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
39						1	2
40	3	4	5	6	7	8	9
41	10	11	12	13	14	15	16
42	17	18	19	20	21	22	23
43	24	25	26	27	28	29	30
44	31						

НОЯБРЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
44		1	2	3	4	5	6
45	7	8	9	10	11	12	13
46	14	15	16	17	18	19	20
47	21	22	23	24	25	26	27
48	28	29	30				

ДЕКАБРЬ

НД	ПН	ВТ	СР	ЧТ	ПТ	СБ	ВС
48				1	2	3	4
49	5	6	7	8	9	10	11
50	12	13	14	15	16	17	18
51	19	20	21	22	23	24	25
52	26	27	28	29	30	31	

Дигорон къæлиндар

1 января – Всемирный день мира
11 января – Всемирный день «спасибо»
13 января – День российской печати
14 января – Старый Новый год
25 января – Татьянин день (день студента)
8 февраля – День российской науки
9 февраля – День аэрофлота
10 февраля – День дипломатического работника
14 февраля – День святого Валентина
21 февраля – Международный день родного языка
23 февраля – День защитника Отечества
1 марта – Всемирный день гражданской обороны
3 марта – Всемирный день писателя
8 марта – Международный женский день
21 марта – Всемирный день поэзии
22 марта – Всемирный день водных ресурсов (воды)
23 марта – Всемирный день метеорологии
25 марта – День работника культуры России
27 марта – Международный день театра
1 апреля – День смеха
2 апреля – Международный день детской книги
5 апреля – День геолога
12 апреля – Всемирный день авиации и космонавтики
24 апреля – Международный день солидарности молодежи
26 апреля – День памяти погибших в радиационных авариях и катастрофах
1 мая – Праздник весны и труда
7 мая – День радио
8 мая – Международный день красного креста и красного полумесяца
9 мая – День Победы
15 мая – Международный день семьи
27 мая – Общероссийский день библиотек
31 мая – Всемирный день без табака
1 июня – Международный день защиты детей
12 июня – День России
21 июня – День медицинского работника
22 июня – День памяти и скорби
12 июля – День российской почты
19 июля – День металлурга
2 августа – День железнодорожника
9 августа – День строителя
22 августа – День Государственного флага Российской Федерации
27 августа – День российского кино
30 августа – День шахтера
1 сентября – День знаний
1 октября – Международный день пожилых людей
5 октября – День учителя
11 октября – День работников сельского хозяйства и перерабатывающей промышленности
4 ноября – День народного единства
10 ноября – День полиции
25 ноября – День матери
12 декабря – День Конституции Российской Федерации

Мæйи бонтæ	Бæрæгбон	Къуæрей медæгæ бæрæгбони		Бунат, рауæн
		райдайæн	кæрон	
ÆНСУРИ МÆЙÆ (январь)				
...1	Нæуæг анзи фиццаг бон	Сабатизæри	Сабати	Хæдзæртти
7	Киристей райгас	Майрæнизæри	Майрæнбони	Аргъауæнти, хæдзæртти
11-12	Бундортæ	2-аг æртиккæгæхсæви	Æртиккæги	Хæдзæртти
13	Басилтæ	2-аг мæйрæнизæри	Майрæнæхсæви	Хæдзæртти
13-14	Нæуæг анз (зæронд нимадæй)	2-аг майрæнбони	Майрæнбони	Хæдзæртти
14	Æртхорон (Артæмбæрзæн)	Майрæнизæри	Майрæнбони	Хæдзæртти, Къора, Уорсдони
15-16	Фонсиуарæн Фæлвæра	3-аг хуцауæхсæви	Хуцаубони	Хæдзæртти
16-17	Бадæнтæ	Авдисæризæри	Авдисæри	Хæдзæртти
20-21	Согæвæрæн майрæнæхсæвæ	Майрæнæхсæви	Майрæнбони	Устур-Дигори зилди гъæути
29...	Дигори изæд	Фæстаг хуцауæхсæви	Къуæрей фæсте	Хæдзæртти, Задæлески
29...	Зиниатæ (Уацелла)	Фæстаг сабати (сæумæ)	Къуæрей фæсте	Хæдзæртти, Хæнæзи
29...	Зиниатæ (Гъæуизæд)	Фæстаг сабати (рæфти)	Къуæрей фæсте	Хæдзæртти, Дунти
	Фацбадæн:			
29...	– Хуцау; Идауæг	Фæстаг сабати (изæрæй)	Къуæрей фæсте	Хæдзæртти, Устур-Дигори зилди гъæути
30-31	– Уасгерги	Геуæргибонæхсæви	Геуæргибони	Хæдзæртти, Устур-Дигори зилди гъæути
КОМАХСÆН (февраль)				
3	– Цæуæн цуппæрæн	Цуппæрæни (сæумæ)	Цуппæрæни	Хæдзæртти, Устур-Дигори зилди гъæути
5-6	– Сæризæд (Сæризæди бæмпæгæвæрæн хуцауæхсæвæ)	Хуцауæхсæви	Хуцаубони	Хæдзæртти, Устур-Дигори зилди гъæути
26-28	Балдæрауз (зумæги кæрони уазал бонтæ)	Сабати	Авдисæри	Хæдзæртти
КÆРДÆГÆЗМÆЛÆН (март)				
1-3	Балдæрауз(зумæг уалдзæгæй æртæ бони æфстау ракурдта)	Геуæргибони	Цуппæрæни	Хæдзæртти
7...	Комбæттæн (кирист.)	Авдисæри	23-аг апърели	Хæдзæртти
7-13	Цæрвкъахæнтæ (уорсæгти къуæре)	Авдисæри	Хуцаубони	Хæдзæртти
8	Силгоймæгти бæрæгбон	Геуæргибони	Геуæргибони	Хæдзæртти, кустуæтти
ХУМИДАЙÆН (апрель)				
2	Ораза	Сабати	3-аг майии	Хæдзæртти
4	Тотуртæ (фустæ зад ку фæуунцæ, уæд)	1-аг авдисæри	Авдисæри	Хæдзæртти, уотæртти
7	Хумидайæн (фиццаг)	Цуппæрæни	Цуппæрæни	Дигори ниллæг æвæрд гъæути
14	Хумидайæн (дуккаг)	Цуппæрæни	Цуппæрæни	Дигоргоми бæрзонд æвæрд гъæути
17	Бæлдæрæн (Арви гъæрæй æрдзæ райгъал уй. Арв æма зæнхæ кæрæдзей бауарзунцæ)	3-аг хуцаубони	Хуцаубони	Хæдзæртти
23	Назутæ	Сабатизæри	Сабати	Хæдзæртти, уæлмæрдти
24	Пасха (Комуадзæн)	Хуцауæхсæви	Хуцаубони	Хæдзæртти, аргъауæндони
30	Касутæ (Нæуæг киндзи донмæ рахунд)	Фæстаг сабати	Сабати	Хæдзæртти, дони цори
ХАНСИ МÆЙÆ (май)				
2	Алаурди	1-аг авдисæри	Авдисæри	Хæдзæртти
3	Комуадзæн (пусул.)	Геуæргибони	Геуæргибони	Хæдзæртти
9	Никкола (Гулуй кувд)	2-аг авдисæри	Авдисæри	Лезгори ковæндони
9	Уæлахези бон	Авдисæри	Авдисæри	Хæдзæртти, æхсæнæдти
15	Устур Хуцауи кувд	3-аг хуцаубони	Хуцаубони	Задæлески ковæндони
15	Хуцауи дзиуарæ	3-аг хуцаубони	Хуцаубони	Хъармани ковæндони
26, 28	Зæлдæвæрæн (зæлдгæрдæн)	Цуппæрæни кенæ сабати	Цуппæрæни кенæ сабати	Хæдзæртти, уæлмæрдти
АМИСТОЛ (ХОРХÆТÆН) (июнь)				
12	Кæрдæгхæссæн	Хуцаубони	Хуцаубони	Хæдзæртти
19	Багъайти дзиуарæ	3-аг хуцаубони	Хуцаубони	Къумбулти ковæндони
19	Уасгерги	3-аг хуцаубони	Хуцаубони	Дзинагъай ковæндони
19	Хуцаузæнгæ	3-аг хуцаубони	Хуцаубони	Къумбулти ковæндони
25	Туххуæстæг	Фæстаг сабати	Сабати	Хъалнæгъти (Тъæпæн Дигори гъæути)
25	Циргъесæн	Фæстаг сабати	Сабати	Донифарс, Къумбултæ, Устур-Дигорæ æма æнд.

Дигорæмæ ма бæрæг кæнунцæ къæлиндармæ бахæссунмæ фадуат кæмæн нæййес, уæхæн бæрæгбонтæ дæр:
- *хуарздзийнади фæдбæл – киндзæхсæвæр, кизгæрвист, бафедауни æгъдау, киндзæ раæргом кæнун, муггаги кувд, игурæн бон, фидбилизæй фæййервæзæгæн кувд, æфсадæй кенæ идард балцийæй исцæуæги кувд, лæгдзийнадæ бавдесæгæн кади æгъдау искæнун æма æндæртæ;*
- *нарти кæндитæ – зиани бон, майрæнизæр, сабатизæр, дууинсæй боней садахъа, афæйгæндæ, циртæвдесæн æма æндæртæ.*

Къæлиндар исаразта Регионалон рохситауæг æхсæнадон организаци «Геуæрги Малити»-й сæрдар ТАМАТИ Таймураз.
Къæлиндарæн абони мухур кæнæн æ фиццаг хай, дуккаг хай ба мухур кæндзинан амистоли мæйи фæстаг номери.

Каждый из нас встречаеть новогодние праздники с надеждой на лучшее. И в жизни действительно есть вещи, способные вершить чудеса. В их числе – вера народа в собственные силы. Человек, ставший хозяином своей судьбы, способен созидать ее достойно.

Православные праздники и посты в 2022 году

СВЕТЛОЕ ХРИСТОВО ВОСКРЕСЕНИЕ (ПАСХА) – 24 АПРЕЛЯ 2019 ГОДА

ДВУНАДЕСЯТЫЕ НЕПЕРЕХОДЯЩИЕ ПРАЗДНИКИ

- **7 января** – Рождество Христово
- **19 января** – Крещение Господне (Богоявление)
- **15 февраля** – Сретение Господне
- **7 апреля** – Благовещение Пресвятой Богородицы
- **19 августа** – Преображение Господне
- **28 августа** – Успение Пресвятой Богородицы
- **21 сентября** – Рождество Пресвятой Богородицы
- **27 сентября** – Воздвижение Креста Господня
- **4 декабря** – Введение во храм Пресвятой Богородицы.

ДВУНАДЕСЯТЫЕ ПЕРЕХОДЯЩИЕ ПРАЗДНИКИ

- **17 апреля 2022 г.** – Вход Господень в Иерусалим
- **2 июня 2022 г.** – Вознесение Господне
- **12 июня 2022 г.** – День Святой Троицы. Пятидесятница.

ВЕЛИКИЕ ПРАЗДНИКИ

- **14 января** – Обрезание Господне
- **7 июля** – Рождество Иоанна Предтечи
- **12 июля** – Святых апостолов Петра и Павла
- **11 сентября** – Усекновение главы Иоанна Предтечи
- **14 октября** – Покров Пресвятой Богородицы.

ЦЕРКОВНЫЕ МНОГОДНЕВНЫЕ ПОСТЫ

- **7 марта – 23 апреля 2022 г.** – Великий пост
- **20 июня – 11 июля 2022 г.** – Петров (Апостольский) пост
- **14-27 августа 2022 г.** – Успенский пост
- **28 ноября 2022 г. – 6 января 2023 г.** – Рождественский пост.

ЦЕРКОВНЫЕ ОДНОДНЕВНЫЕ ПОСТЫ

среда и пятница всего года, за исключением сплошных седмиц и Святок

- **18 января** – Крещенский сочельник
- **11 сентября** – Усекновение главы Иоанна Предтечи
- **27 сентября** – Воздвижение Креста Господня.

СПЛОШНЫЕ СЕДМИЦЫ

- **7-18 января** – Святки
- **14-19 февраля 2022 г.** – Мытаря и фарисея
- **28 февраля – 5 марта 2022 г.** – Сырная (Масленица)
- **25-30 апреля 2022 г.** – Пасхальная (Светлая)
- **13-18 июня 2022 г.** – Троицкая.

ДНИ ОСОБОГО ПОМИНОВЕНИЯ УСОПШИХ

- **26 февраля 2022 г.** – Вселенская родительская суббота
- **19, 26 марта и 2 апреля 2022 г.** – Субботы 2, 3, 4-й седмиц Великого поста
- **3 мая 2022 г.** – Радоница
- **9 мая** – Поминовение усопших воинов
- **11 июня 2022 г.** – Суббота Троицкая
- 5 ноября 2022 г. – Суббота Димитриевская.

Мусульманский календарь на 2022 год

2 апреля – начало месяца Рамадан (девятого месяца Исламского календаря) и начало поста Рамадан (Ураза). Рамадан является самым важным и почетным для мусульман. В этот месяц пророку Мухаммеду было ниспослано первое священное послание, которое впоследствии вошло в священную для всех мусульман книгу – Коран. Его начало и конец определяются по мусульманскому Лунному календарю.

Рамадан – месяц обязательного для мусульман поста и один из пяти столпов ислама. Пост во время Рамадана – это время для внутреннего очищения, посвящения Богу и время самоконтроля. Пост длится 30 дней. Рамадан (по-арабски). Этот месяц является самым важным и почетным для мусульман. В течение всего месяца соблюдается строгий пост («ураза»). В этот период правоверные мусульмане в дневное время отказываются от приема пищи, питья, курения и интимной близости. Пост начинается с начала рассвета и заканчивается после захода солнца. Полный отказ от простых человеческих нужд дает возможность мусульманам продемонстрировать силу своей веры.

Помимо внешней чистоты в этот месяц постящиеся старается строже соблюдать чистоту внутреннюю – освобождение от всех мыслей и действий, оскверняющих человека. Мусульмане считают, что соблюдение духовного и телесного поста в месяц Рамадан чрезвычайно позитивно воздействует на их души. В этот месяц мусульмане читают Коран, совершают добрые дела, раздают добровольную и обязательную милостыни.

2 мая – начало праздника Ид-аль-Фитр. Отмечается он в честь окончания поста священный месяц Рамадан. Называется он Ид-аль-Фитр или по-турецки Ураза-байрам. Ураза-байрам – один из двух главных дней исламского календаря. Традиция празднования для разговения ведет свое начало со времен пророка Мухаммеда с 624 года. Верующие поздравляют друг друга. Накануне и в день праздника собирается обязательная милостыня. Собранные средства идут в пользу общины (малоимущим, путникам и др.) В день праздника мусульмане совершают праздничную ритуальную молитву, надевают лучшую одежду, готовят традиционные блюда, а после праздничной молитвы накрывают праздничные столы, приглашают в гости соседей, родственников и друзей, совершают ответные гостевые визиты с подарками, радуются и веселятся.

8 июля (9-й день месяца Зуль-хиджа) – День Арафа – последний день хаджа. Отмечается примерно через 70 дней после окончания месяца Рамадан. В этот день участники Хаджа посещают гору Арафат возле Мекки и совершают намаз у ее подножия. День Арафа является самым памятным из дней Аллаха.

Согласно мусульманской религии, в этот день вознаграждение или кара мусульманам за благие или греховные поступки увеличивается многократно. Равно как и вес грехов в этот день увеличивается в несколько раз. До заката солнца верующие стоят и замаливают грехи. Пост в день Арафа считается самым важным из тех поступков, которые приближают верующих к Аллаху.

День Арафа отмечается в День посещения участниками Хаджа горы Арафат возле Мекки, где паломники совершают намаз у подножия горы Арафат.

9 июля (10-й день месяца Зуль-хиджа) – праздник жертвоприношения Курбан-байрам. Отмечается через 70 дней после праздника Ураза-байрам в память жертвоприношения пророка Ибрахима. Курбан-байрам один из 2 главных дней исламского календаря. Согласно Корану, Архангел Джабраил явился к пророку Ибрахиму во сне и передал ему повеление Аллаха принести в жертву сына.

Ибрахим отправился в долину Мина к тому месту, где ныне стоит Мекка и начал приготовления. Его сын, знавший об этом, не сопротивлялся, так как был послушен отцу и Аллаху. Однако это оказалось испытанием от Аллаха, и, когда жертва была почти принесена, Аллах сделал так, чтобы нож не смог резать, и тогда ангел Джабраил (Архангел Гавриил дал пророку Ибрахиму в качестве замены барана). В день жертвоприношения принято ходить в гости и поздравлять друг друга с праздником. Праздник жертвоприношения Курбан-байрам (или Ид уль-Адха) является частью мусульманского обряда паломничества в Мекку. Отмечается праздник в долине Мина вблизи Мекки в 10-й день, 12-го месяца мусульманского лунного календаря Зульхиджа и длится 3-4 дня.

8 августа (10-й день месяца Мухаррама) – День Ашура. День скорби 4 мусульман, поминовения пророков и посланников Аллаха. На этот день, согласно Корану, приходится сотворение Небес, Земли, ангелов, первого человека – Адама. В то же время, это день – день траура. В этот день погиб внук Пророка Мухаммеда – Хусейн. Светопредставление (апокалипсис, конец света) также наступит в день Ашура.

У мусульман суннитов в этот день желателен пост.

16 января – Всемирный день религий. Отмечается по инициативе ООН во всем мире в третье воскресенье января, начиная с 1950 г.

ЖУРНАЛИСТ СИ КУ НÆ ЗÆГЪА!..

☺ ☻ ☺

Сæйраг редактор дзоруй журналистæн:

– Статья ниффинсæ газеттæ телевизорæй хуæздæр ке 'нцæ, уой туххæй. Уæдта, æнæмæнгæ, ма феронх кæнæ уой баханхæ кæнун дæр, телевизори ци аййеп ес еци гъуддаг дæр.

– Æма е ба ци æй?

– Куд ци? Телевизорæй дæ цæсгон нецихузи нихгæндзæнæ...

☺ ☻ ☺

Еу-дууæ адæймагей дзубанди:

– Балæдæрун мин кæнай, нæ паддзахади ци цаутæ цæуй?

– Гъо, æма æз нуртæккæ гъе уой туххæй уадзимис финсун.

– Уадзимис æз мæхуæдæг дæр ниффинсдзæнæн. Фал мин æй уæддæр балæдæрун кæнæ, уæддæр ци цаутæ цæуй нæ паддзахади?

☺ ☻ ☺

Географий ахургæнæг скъоладзаумæ фарста равардта:

– Ести зонис Панамæйаг канали туххæй?

– Неци, – дзуапп равардта биццеу. – Мах телевизор Панамæйаг канал нæ ахæссуй.

☺ ☻ ☺

Еу зундгонд артисткæ æнгъæлмæ кастæй æртиккаг сувæллони фæззиндмæ. Уой фæдбæл æ дууæ сабийи дзубанди кæнунцæ.

– Ци дессаг æй, – дзоруй кизгæ, – нæ мадæ, цума, кутемæй базудта, сувæллон ин уодзæнæй, уой?

– Ци гъæла дæ! – дзоруй имæ минкъий биццеу. – Уой туххæй алли газетти дæр ку фесунцæ.

☺ ☻ ☺

– Мах редактор некæд мухур кæнуй, нæ газет нин ка некæд рафинсидæ, еци адæймæгути рамæлæти фæдбæл тæфирфæстæ.

– Цæмæннæ?

– Уотæ фæззæгъуй, гъома, дан, еци адæймæгутæ æгириддæр некæд цардæнцæ.

☺ ☻ ☺

Æ киндзæхсæвæрбæл цалдæр бони ку рацудæй, уæд кизгæ æ мадæмæ дзоруй:

– Лæгмæ журналистмæ некæдбал æрцæудзæнæн!

– Ци 'рцудæй, мæ зæрдтаг? Дзæбæх адæймаг ку æй.

– Ци бакодта, уой зонис: æ газети ниммухур кодта киндзæхсæвæри размæ имæ ци уарзондзийнади финстæгутæ финстон, уони.

– Нур уобæл ба ци тухсис, е дин гъæуама æхцæуæн уа.

– Бæргæ, фал мин кутемæй æхцæуæн уа, кæд æма сæ ниммухур кодта, «Ходæги дзубандитæ», зæгъгæ, сæ газети ци хай ес, уоми.

☺ ☻ ☺

– Алло, игъосис, аци бони газет «Правда»-йи номер кастæ? Ку 'й зонисæ, ци финст си ес?!.

– Уанæбæрæг си ци финст ес?

– Цитæ дзорис!..Уомæн телефонæй койгæнæн неци хузи ес!..

☺ ☻ ☺

Цубурдзийнадæ – искурдиади хуæрæ 'й, фал журналистæн ба æ уоси мадæ.

☺ ☻ ☺

Журналист:

– Æз уæмæ æрбацудтæн интервью райсунмæ.

Зундгонд паддзахадон архайæг:

– Дæхе ци фæндуй уой си ниффинсæ, уой фæсте ба ибæл мæхуæдæг мæ къох нивværдзæнæн.

Журналист:

– Табуафси, мæнæ мæ хæццæ 'й æрмæг, бакæсæ 'й .

☺ ☻ ☺

Фондз анзи лæг æма уосæ бийнонтæй ку фæццардæнцæ, уæд сæ телевизор басастæй.

– Ибилистæ дæ фæххæссæнтæ! – нигъгъæр кодта лæг æ фурмæстæй, цирагъ исцæфсун кодта æма киунугæ æ къохтæмæ райста.

– Мæнæ дессаг! – исдзурдта æ уосæ. – Кæсун дæр зонис?

☺ ☻ ☺

Еу хъæрæу лæг гъæунги бадуй, уотемæй адæммæ даруй хъæбæр гæгъæдий гæбазæ, «ФÆЙИАГЪАЗ КÆНЕТÆ ХЪÆРÆУÆН», зæгъгæ, ибæл финст, уотемæй. Фал ин еу къапекк дæттæг нæййес. Уæд æ рæзти цæуæг адæмæй имæ еу дзоруй:

– Дæ финст раст нæй. Æндæр хузи ниффинсæ, æма дин уæд дæтдзæнæнцæ æхца.

– Нæ, раст финст мин æй, æз мæнгæттæ дзорун нæ зонун.

– Æма дин мæнгæтти кой ка кæнуй?!. Æз фæлтæрдгун журналист дæн. Æз дин, куд гъæуй, уотæ ниффинсдзæнæн!

Уой финсти фæсте хъæрæуæн, æцæгæйдæр, æхца дзæвгарæ дæттун райдæдтонцæ. Деси бацудæй, уанæбæрæг ин ци ниффинста, зæгъгæ, æма еу цæуæги бафарста. Е ин бакастæй еци финст: «ТАГЪД УАЛДЗÆГ РАЛÆУДЗÆНÆЙ, ФАЛ ÆЙ ÆЗ НÆБАЛ ФÆУУИНДЗÆНÆН...»

☺ ☻ ☺

Александр Македонский, Цезарь æма Наполеон кæсунцæ Мæскуй Сурх фæзи æфсæддон парадмæ.

– Ехх, советон танкитæ мæмæ ку адтайдæ, – дзоруй Александр Македонский, – уæд мæбæл неке фæхъхъæбæрдæр адтайдæ.

– Мæнмæ ба советон хуæдтæхгутæ ку адтайдæ, – дзоруй Цезарь, – уæд еугур дуйней дæр байахæстайнæ.

– Мадта мæнмæ ба газет «Правда» ку адтайдæ, уæд нури уæнгæ дæр некема базудтайдæ Ватерлоо! – загъта Наполеон.

☺ ☻ ☺

Базари еу лæгмæ бацудæй цигайнаг.

– Дæ бон хуарз! Фарæ дин ка нихххуæдмæл æй, еци гъог куд æй, ести æхсир кæнуй?

– Гъæла дзорæ ци кæнис? Ка нихххуæдмæл уй, еци гъог ма æхсир фæккæнуй?!.

– Гъо, гъæйдæ, мæстгун ма кæнæ. Нæ дзубанди естæмæй райдайун нæ гъудæй? Рахæссай еу тамаку…

☺ ☻ ☺

– Сæйгæ, дæуæн мæмæ ес дууæ хабари: сæ еу хуарз, иннæ ба лæгъуз. Кæцимæй си райдайон?

– Гъæйдæ лæгъуз хабарæй райдайæ, хуарз хабари кой ба æгириддæр ма искæнæ!

– Цæмæ?

– Уомæн æма æз журналист дæн, æма лæгъуз хабæрттæ игъосун кæнунбæл уæлдай æхцулдæр дæн...

Номдзуд финсæг, паддзахадон æма æхсæнадон архайæг Гæдиати Секъай фурт Цомахъи райгурдбæл 14 январи исæнхæст æй авдинсæй анзи (1882-1931).

Геннадий МАЛЬЦЕВ, главный редактор журнала «Журналист»: «Вот и вступили мы в Новый год – каждый со своими надеждами, планами, чаяниями. Но есть и общее для всех нас, в том числе и для журналистов: по-прежнему остра необходимость осмысления путей современного развития страны, ее модернизации, создания условий для

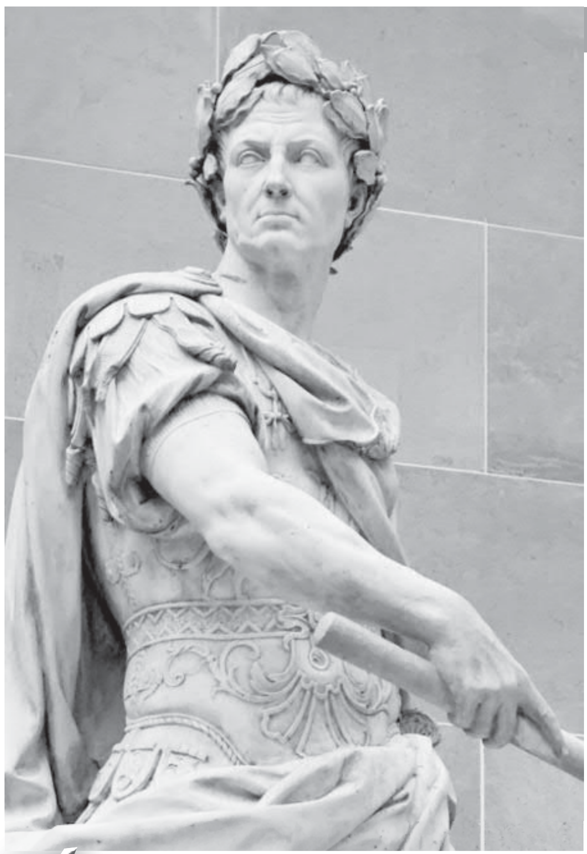

ИСТОРИЧЕСКИЕ ПАРАЛЛЕЛИ

• Газеты Гая Юлия Цезаря – первый опыт использования инструмента «журналистика» в связях с общественностью.

• В давние времена римские правители обнаружили два важнейших рычага правления людьми: хлеб и зрелища («Panem et circenses»).

Тщеславные англичане не одно столетие пытаются доказать, что берега Темзы – «родина газет», потому что в 1622 г. эсквайр Натаниэль Боттер выпустил в Лондоне первый номер «Еженедельных новостей». Но... семью годами раньше уже выходили «Адверпенские новости» в Голландии и «Франкфуртские новости» – в Германии.

Но не в Адверпене, не в Франкфурте и уж никак не в Лондоне был заложен первый камень в фундамент дома печати. Сделал это Гай Юлий Цезарь. Да, именно он, полководец, политик, оратор, писатель и основатель Римской империи, стал еще и отцом родным журналистики. Об этом журналист и писатель Татьяна Соловьева повествует в своей статье, с которой мы и знакомим сегодня. А в добавок коротко расскажем и о зарождении и нашей отечественной журналистики. Полагаем, что это будет интересно нашим читателям в связи с отмечаемым 13 января Днем российской печати.

«АКТА ДИУРНА УРБИК»

Великий император **Гай Юлий Цезарь** вступил в консульство 1 января 59 г. до н. э., в то время в Риме царила неразбериха, плелись бесконечные политические заговоры, в судах побеждало красноречие, а не правда; общество погрязло в разврате и излишествах. Государство остро нуждалось в руководителе, способном установить единые, четкие и выполняемые законы, навести порядок, как в самом Вечном городе, так и в умах его жителей. За это и взялся новый правитель.

Бибул, который должен был править вместе с Цезарем (консулы обычно назначались парами), не имел склонности к реформаторству, и даже попытался вступиться за старые римские порядки, но Цезарь припугнул его так, что тот заперся в своем доме до конца консульства и мнений своих больше не высказывал. По Риму, где велось летосчисление по консулам, долго потом ходила шутка, что 59 г. до н. э. надо называть годом консульства не Цезаря и Бибула, а Юлия и Цезаря.

Цезарь принялся за переустройство мира в соответствии с собственными ценностями и идеалами, получив практически неограниченную власть, о которой мечтал с юности. Он реформировал календарь, организовал новую, более точную перепись граждан, даровал римское гражданство всем, кто занимался медициной или преподаванием благородных искусств в Риме, и расселил 80 000 граждан по заморским колониям. Проводя аграрную реформу, разделил неприкосновенные ранее участки земли между 20 000 граждан, имевших трех и более детей.

Уже в первые месяцы консульства по настоянию Цезаря сенатом был принят целый ряд законов, направленных на централизацию и укрепление государственного устройства, сплочение отдельных провинций. Это позволило Римской империи ощутить, наконец, себя единым государством, живущим общей жизнью и общими интересами.

Всякий раз перед военными битвами Юлий Цезарь добивался народной поддержки с помощью распространения специально подобранных обращений

и проведения театрализованных представлений. Не случайно во время Первой мировой войны известный Комитет общественной информации США (Комитет Криля) обратился к опыту Юлия Цезаря, чтобы пробудить патриотизм американцев и добиться поддержки политики президента США Вильсона. Можно сказать, что способы ведения психологической войны, которые особенно широко стали использоваться в XX в., были разработаны еще во времена Древнего Рима.

Именно к этому времени известны предвыборные рекламные надписи на стенах домов:

• «Фруктовщики желают видеть эдилом Аврелия Доната, вполне достойного нашего прекрасного города»;

• «Трактирщики просят вас сделать дуумвиром прекрасного человека Целилия Пицента, и да будет благосклонна к вам Венера». Со времен Рима дошла до нас и традиция настенных объявлений, которые прежде всего сообщали о гладиаторских боях – любимейшем римском развлечении. Уже тогда информирование народа об игрищах их устроители поручали знающим и опытным людям. Те начинали с того, что сочиняли короткий, но доходчивый текст, который специально обученные рисовальщики большими буквами и, как правило, красной краской писали на видных местах (у городских ворот, на стенах домов и даже на надгробиях!). При раскопках погребенного извержением вулкана города Помпеи было обнаружено более 80 таких надписей. Остается только догадываться, сколько их было в самом Риме! Одна из них была составлена так:

«31 мая в Помпеях выступят гладиаторы эдила Авла Светтия Церта. Под навесом амфитеатра состоится травля диких зверей. Удачи всем бойцам из школы императора Нерона! Писал Секунд; стену белил Виктор; помогал Всесбин; по поручению (неразборчиво)».

Порой посетителя заманивали уверениями, что объявленная труппа бойцов «приводит в восхищение весь мир!».

Но одним из наиболее запомнившихся в истории решений нового консула стал приказ составлять и обнародовать ежедневные отчеты о собраниях сената, что сильно затруднило жизнь жульничающих и непостоянных в своих мнениях политиков.

«Акта сенатус» (acta senatus) или «Комментарии сенатус» представляли собой отчеты о работе сената и принимаемых им решениях. До прихода в консульство Юлия Цезаря отчеты о работе сената писались и иногда публиковались, но неофициально. Цезарь решил сорвать пелену загадочности, придававшую важность обсуждениям сената, и приказал записывать их и официально публиковать.

Приказ Юлия Цезаря об опубликовании протоколов сенатских заседаний положил основу регулярному обнародованию политических сообщений. Эти публикации соответствовали нынешним извлечениям из отчетов о заседаниях парламентов. Но односторонность их содержания – а в них затрагивались исключительно вопросы государственного управления – побудила Цезаря основать вторую ведомость, послужившую дальнейшим шагом на пути развития периодической печати. По его инициативе вышел в свет официальный правительственный орган «Ежедневная ведомость» (acta diurna publica, populi Romani), в которой наряду с сообщениями с театра войны описывались публичные мероприятия, а также все выдающиеся события дня. Немало места отводилось в них общественным и литературным вопросам и даже «пикантным» анекдотам из жизни римского общества.

Каждый номер газеты переписывался в большом количестве экземпляров и получал широкое распространение по всей империи. Но ни один из списков, к сожалению, не дошел до нас. Долгое время ученые полагали, что так называемые «fragmenta Dodweliiana» представляют собой отдельные номера, но впоследствии была документально установлена подложность этих фрагментов. Тем не менее в сочинениях римских писателей сплошь и рядом встречаются выписки из этой газеты, свидетельствующие о богатстве ее содержания.

В «Ежедневных городских новостях» печатались в первую очередь постановления консула, распоряжения сената, речи, произносимые государственными мужьями, политические новости, вести из провинций и списки кандидатов в пре-

Первая перепись населения в Северной Осетии началась 15 января 1897 г. Во Владикавказском округе на 28 января 1897 г. 134 947 человек, из них во Владикавказе – 43 740 человек.

практической работы, заслона для воровства и коррупции, решения социальных вопросов. В общем, российским журналистам есть о чем говорить и над чем работать. И как работать? Профессионально. Честно. Правду писать – и про достижения, и про недостатки, и про тех, кто живет и трудится по чести и совести...»

торы, подлежавших избранию или уже избранных. Размещалась информация и о назначении на государственные посты, присвоении почетных титулов, проведении триумфов в честь очередной победы того или иного полководца. Печатались проскрипционные списки лиц, объявленных в силу тех или иных политических причин вне закона. Довольно полно и разнообразно освещались такие события из жизни Вечного города, как мятежи, наводнения, жертвоприношения, зрелища, рождение наследников у высокопоставленных лиц, свадьбы, бракоразводные дела, усыновления и удочерения. Из римских газет можно было узнать о внесении в государственный календарь новых праздников. Непременной рубрикой была также криминальная хроника.

Несмотря на столь разнообразную тематику, публикации не имели ровно никакой системы, являя, по сути, пеструю смесь.

Семья Юлиев, из которой происходил Цезарь, и прежде традиционно была связана с теми, кого обычно считают представителями демократического крыла. Но все же подобный прорыв к гласности был скорее удачным ходом в политической борьбе с сенатом, чем проявлением демократических воззрений нового консула.

Коррумпированным сенатским олигархам идея с ежедневной газетой не понравилась. Они сопротивлялись ей как могли, возмущаясь, правда, больше в кулуарах, иначе их ожидало наказание Цезаря. И газета продолжала существовать.

Неподалеку от великолепного консульского дворца на столбах вывешивался номер газеты, и пока дождь не размывал буквы, вырезанные на белой гипсовой доске, к ней спешили писцы, чтобы снять копии для римских аристократов и других заказчиков из провинций республики. Торопились они еще и потому, что «оригинал газеты» вывешивался ненадолго и через несколько дней сдавался в архив. Один из таких архивов посчастливилось найти археологам в конце XIX в.

А пока не разбили «газету» те, кого она критиковала, не хлынул дождь или не покрылись пылью, поднимаемой колесницами, гипсовые буквы, спешили на площадь писцы, сообщая по дороге зазевавшимся собраться по стилю: «Акта Диурна Урбис! Ежедневные городские новости! Спешите, спешите, римляне!»

Обмениваться новостями и раньше было в обычае Вечного города, и, уезжая из Рима по делам в провинцию или на дальние виллы, знатные горожане составляли с кем-нибудь из знакомых договор о записи и пересылке им новостей.

В одном из номеров, например, сообщалось, что «Сервий Оцелла никого не убедил бы в своем разврате, если бы его не поймали дважды в течение трех дней».

Вряд ли речь идет об обычном прелюбодеянии. Нравы в Риме, как мы знаем из истории, были отнюдь не столь целомудренны, чтобы представителя одного из знатнейших римских родов Сервиев распекать в газете за нехорошее поведение. Дело наверняка было куда серьезнее. Возможно, оно как-то связано с судебным процессом, на котором в качестве адвоката Сервия выступал **Цицерон**, и критический удар был предназначен знаменитому оратору, как известно, в то время являвшемуся ярым противником Цезаря.

Не стоит думать, что использование прессы в целях политической борьбы – изобретение нашего времени. Чем, как не образчиком «черного» пиара, можно назвать следующую заметку из «Акта Диурна Урбис»: «Марк Скавр, вернувшись в Рим для домогательства консульства, был обвинен по жалобе на него сардинцев во взятках накануне Квинтильских Нон».

Брал ли взятки с сардинцев **Марк Скавр** или не брал – дело темное, но заметка в газете появилась, надо сказать, вовремя, ведь в Рим он прибыл, как явствует из публикации, чтобы участвовать в выборах консула. Согласно действовавшим тогда законам соискатели проходили испытательный срок, в течение которого они должны были показать себя достойными своих притязаний. Так что обвинение Марка Скавра похоже скорее на обычную предвыборную утку, направленную против кандидата. Ведь тех, кто был осужден за вымогательство, Цезарь безжалостно изгонял из сенаторского сословия.

О вымогательствах, а также о ростовщичестве писалось в римских газетах особенно много. Гласности были преданы, например, дела рекуператоров – особой судебной палаты, занимавшейся рассмотрением имущественных тяжб между римлянами и чужестранцами, а также разбором обвинений в вымогательстве.

Сведения о редакциях римских газетах, дошедшие до нас, увы, скудны. Однако известно, что выпускали газету особый чиновник и писцы. Кроме них было и немало добровольцев, занимавшихся списыванием ее и переправкой в провинции. Это был в современном понимании технический штат. В творческий коллектив входили не только многие известные писатели и философы, но и правители великой империи.

Писал в газету и сам Гай Юлий Цезарь. Он был не только великим полководцем, но и превосходным писателем. Гирций, консул 43 г. до н. э., оставил свидетельство о том, что Цезарь писал «не только хорошо и точно, но и легко и быстро». Конечно, для пестрой смеси заметок «Акта Диурна Урбис» не нужны были ни изящный слог, ни великолепие мыслей, проявившиеся в «Записках о Галльской и Александрийской войнах», принадлежащих перу Цезаря. Но и быть внештатным корреспондентом учрежденной им газеты он не считал зазорным.

Идея Цезаря прижилась. Газета, не изменившая даже названия, на протяжении более трехсот лет после его правления была официальным органом, находившимся под контролем императора. Тематика при разных правителях Рима, уже ставшего империей, правда, несколько менялась, в иные периоды больше становилось политических сообщений, в другие – обычных городских слухов и сплетен. В разное время ужесточались или наоборот ослаблялись цензурные требования – в зависимости от государственных интересов, читательских вкусов и... журналистских амбиций императоров. А стилом любили побаловаться почти все правители Римской империи.

Клавдий Нерон Тиберий (14-37), человек подозрительный и лицемерный, писал для газеты статьи, отличающиеся, по словам древнеримского историка Тацита, нелепыми выдумками. Так, в одном таком сочинении Тиберий сообщал, что в связи с 800-летием Рима его посетила птица Феникс. Впрочем, подобные рассказы вполне в духе времени, любимейшим жанром которого были метаморфозы – всевозможные превращения, чудеса и приключения.

У Тиберия вообще ко всему такому была особая страсть. Светоний перечислял вопросы, волнующие Тиберушку, как называли его некоторые друзья: кто была мать Гекубы, как называли Ахилла девушки, какие песни пели сирены и т.п. Видимо, это у него от теток. Об одной из теток Тиберия – Клавдии – рассказывали, как она в доказательство своей невинности чудом повела вверх по Тибру корабль со святынями богини Кибелы, привезенными с восточных провинций в Рим. Другая тетка пожелала, чтобы ее брат воскрес и погубил флот, поубавив в Риме народу.

Особый интерес при Тиберии у римлян вызвала серия публикаций о театре. Зрители театральных и цирковых представлений так шумно и непринужденно выражали свое одобрение или неодобрение актерам или гладиаторам, что в театрах постоянно вспыхивали ссоры и потасовки, поэтому тема была востребованной.

Как пишет **Тацит**, «было убито несколько человек из народа, но также воины и центурион, ранен трибун преторианской когорты, когда они пытались пресечь буйство черни, обрушившейся с бранью на магистратов. Эти волнения обсуждались в сенате, и было внесено предложение предоставить преторам право налагать на актеров наказание розгами. Прежде актеры не подлежали телесному наказанию. Были приняты постановления о размере жалованья актерам и против разнузданности их поклонников. Из этих постановлений важнейшие, чтобы сенатор не посещал мимов у них на дому, чтобы римские всадники не толпились вокруг них в общественном месте и не встречались с ними нигде, кроме как в театре. Кроме того, преторы были наделены властью карать распущенных зрителей».

При **Калигуле** (37-41) в римских газетах почему-то резко увеличилось число сообщений о бракоразводных делах. Это крайне возмущало философа-стоика Сенеку, считавшего, что подобные публикации в газетах содействуют разложению нравов. «Краснеет ли хоть одна женщина, – с негодованием писал Сенека, – от развода с тех пор, как самые знатные и благородные матроны считают года не по консулам, а по числу мужей? Это не внушало опасения, пока было редкостью. Теперь, когда ни одни «Городские новости» не обходятся без известия о разводе, они научились делать то, о чем часто слышали».

Луций Элий Аврелий Коммод (180-185), по свидетельству его биографов, приказал ежедневно в газету заносить рассказы обо всех своих позорных и жестоких поступках. Коммод, недостойный сын великого Марка Аврелия, прославившегося своей скромностью и многими талантами, вошел в историю как расточитель римской казны, проматываемой им на цирковых играх, в которых император участвовал в роли гладиатора.

И все же сотрудничать в газете считалось престижным, что с удовольствием и делали многие государственные мужи, ученые и аристократы, несмотря на критику Сенеки. Высоко ценили этот источник сведений историки. Тот же Тацит, по его собственному признанию, черпал из них весьма обильно.

Когда прекратилось издание «Акта Диурна Урбис», точно неизвестно. Можно предположить, что произошло это в конце III в., так как в биографии императора Пробы (268-276) сведения о газете еще встречаются, а затем они обрываются.

В то время, когда участились процессы по государственной измене и в сенате произносились обличительные речи, в высокой степени нежелательные правительству, затрагивавшие нередко особу императора и членов его семьи, Тиберий запретил выпускать acta senatus.

Молодому сенатору было поручено приводить эти акты в порядок, которые затем хранились в архиве и публичных библиотеках. Для знакомства с ними требовалось разрешение префекта города.

Что касается acta diurna, то эта газета просуществовала еще несколько столетий, и ее публикация прекратилась лишь при вторжении германских народов в Римскую империю, когда вообще вся культура в Италии мало-помалу пришла в полный упадок, а миродержец Рим превратился в груду развалин.

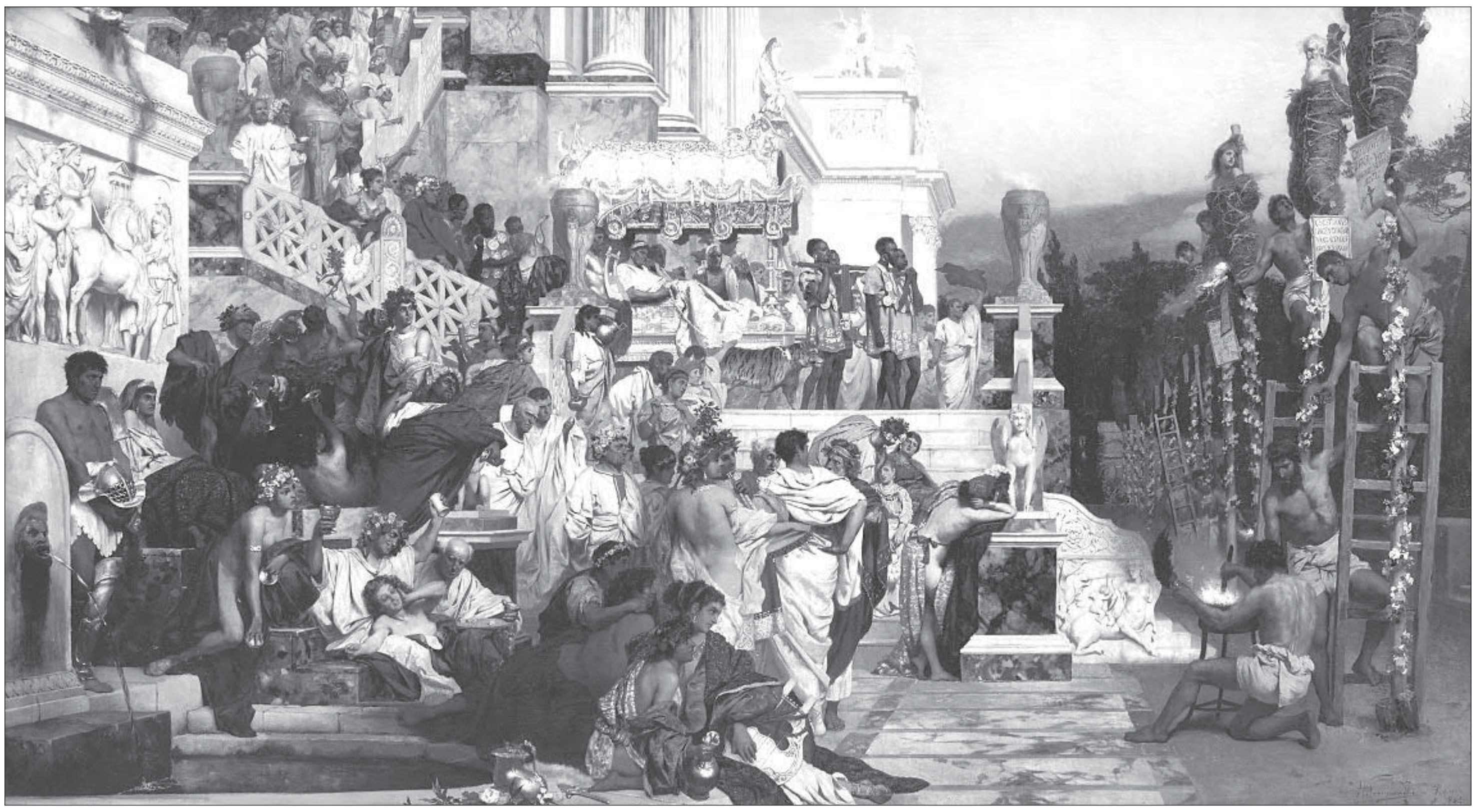

21 апреля - День памяти В.И. Ленина (1870-1924), политического деятеля и мыслителя, организатора большевистской партии, основателя советского государства.

БРИТЪИАТИ Елбиздихъо (1881-1923). Нæ национ театралон аййевади бундорæвæрæг: «Цалинмæ мæ зунд кæрда, мæ иуонг æзмæла, мæ тогдадзийнæ цæва, уалинмæ мæнæн мæ над секкаг дæр нæ уодзæнæй, раййевæн дæр мин ин нæййес...»

ФУДÆНХÆ

ТАУРÆХЪ

ТУАТИ Сергей,
(1918-1977)
финсæг

Е, æвæдзи, æцæг хабар адтайдæ. Царди ци нæ фæуй!.. Тæргайдони билгæрон еу бæрзонд рагъбæл гæнахæй дуйнетæмæ фæлгæстæй еу хъал кизгæ. Худтонцæ 'й Стан. Æ еугур æмгæртти дæр æ рæсугъддзийнадæй мулдта. Æ уиндæ адтæй æцæг таурæхъти финсуйнаг. Æ рæсугъддзийнадæ зин исфæлгонцгæнæн адтæй поэти дзурдтæ æмæ хузæгæнæгти хуарæнтæй. Сауæнгæ ма тар æхсæвæ дæр идардмæ лигъдæй æ ракастæй. Еудзурдæй, æрдзæ уомæй рæсугъддæр некæдма неци исфæлдиста арвæй зæнхи 'хсæн.

Еци хъал æма хуæрзконд кизгæ ком некæмæн лæвардта, уосгортæй некæбæл æнвæрстæй. Адтæй хевæндæ. Уарзта саргъи бæхбæл цауæни цæун.

Еу кæми адтæй, уоми æ фæсдзæуинтти хæццæ, сирди фæдбæл зелгæй, бафтудæй еу лигъз будурмæ. Уоми æлдари бæхæргъæуттæ æ дивилти хизта еу мæгур лæхъуæн. Æ усхъæбæл хизин ревæдæй ауигъд, æ къæхтæ дорæфхуæрд, æ цæсгон думгити хуастæй саусауид – еугурæйдæр етæ дзорæг адтæнцæ, сæребарæдзийнади рæвдудæй ке нецима фæуйуидта, уобæл. Фал рæсугъд кизги куддæр фæуууидта, уотæ си æрбайронх æнцæ æ хизини ревæд, æ къæхти рист, æлдари æхси цæфтæ. Æ зæрдæ радунстæй. Уотæ имæ фæккастæй, цума арвбæл сæдæ хори искастæй æма имæ етæ сæ тунтæ ниддардтонцæ.

Царди кæддæриддæр уотæ фæууй. Еугур æцæгдзийнæдтæ дæр цардæй ист æнцæ. Æз уой зæгъунмæ гъавун, æма зæрди кæдзосдзийнадæ мулкæй нæ, фал кæдзос уарзондзийнадæй баргæ ке 'й. Рæсугъд кизги зæрди дæр цидæр æнахур, уæди уæнгæ ке некæд бавзурста, уæхæн цæхæр иссугъдæй. Рагъуди кодта: «Мæнæ ку дæ, идардмæ ке агурдтон æма хæстæгæ римæхст ци уарзондзийнадæ адтæй, е». Бæхи идонæ æхе бæрагæ исуагъта. Цæстихаути тæбар-тубур фæййахиддæр æй. Æ цæстингас нæбал иста лæхъуæнæй. Фæсдзæуинтти дæр ма ци балæдæрун гъудæй. Хъал кизгæ бæхгæси æ зæрдæмæ ке райста, е бæрæгæй-бæрæгдæр адтæй.

Мæгур бæхгæс нæ ниббухстæй кизги цæститæ комкоммæ кастæн æма æхе разилдта е 'ргъауи æрдæмæ. Сæргубур æма уæнтæхъелæй æрлæудтæй дзæгъар сурх байраги фарсмæ. Бавналдта ин æ цубур барцæмæ. Æ бæрзæй ин æ гъæбеси æрбакодта æма ин æ тæрнихбæл рæвдаугæ æрдаудта æ бугъзур къох. Раст цума нуртæкки æ зæрди ци æнæкæрон уарзондзийнади уолæнтæ райвулдæнцæ, уони байрагæн лæвардта, уоййау.

Ку зæгъæн, хъæбæр сæрбæрзонд æма хеуарзон адтæй хъал кизгæ, карз адтæй æ кизгон зæрди рахаст. Æхецæн нæбал ниххатир кодта мæгур лæги фурт, бæгънæг бæхгæси ке бауарзта, уой æма фелваста æ саздахъ æмæ фат... Ратахтæй æндон фий фат рæсугъд кизги къохтæй æма æхецæн арф бунат иссирдта бæхгæси галеу уони буни. Ихуæрст низзир-зир кодта. Æ уæргутæ фæддудагъ æнцæ. Æ реугудурæй разиндтæй æндон фати кæрон тогæй хурстæй. Лæхъуæнмæ уотæ фæккастæй, цума фати кæронæй рæсугъд кизги фæлгонц æрттивта. Уæдта æ цæститæ ратартæ 'нцæ æма æ кæдзос уод уæларвмæ бостæгæнæгау фæттахтæй мæнгарддзийнади тæссæй.

Еци бонæй фæстæмæ æ уадиндзи рæсугъд муртæ нæбал игъустæнцæ æлдари бæхти æргъаубæл...

Бæнттæ еу инней æййивтонцæ, къуæретæ тахтæнцæ къуæрети фæсте, æнзтæ сурдтонцæ кæрæдзей. Хуссæг хæстæг нæбал цудæй хевæндæ Станмæ. Ку рафунæй уидæ, уæдта имæ æ фуни фæззиннидæ бæхгæс. Е 'скъудтæ уæледарæси æрлæуууидæ рæсугъди дæлфæдтæмæ. Кастæй, цит, кизги цæсгонмæ мæтъæл æма тæрегъæддаг цæститæй. Сабургай имæ, цит, исдзоридæ, цума ин райгъал кæнунæй тæрсидæ, уоййау: «Кæд мæн æвудæй рамардтай, уæддæр дæ бон нæ бацæй мæ уарзондзийнадæ рамарун. Мæ тæрегъæд дæбæл æнæрцæугæ нæ фæууодзæнæй...»

Исфæлмастæй кизгæ. Æ цæститæбæл уадæй, саги фесунтæбæл амад ке фæххонунцæ, æ фиййи буни кæмæн фæммела æй, æ цæсгон æрхихуз кæмæн радардта хори содзгæ тунтæмæ, еци сæрæнигурд. Сагъæстæ 'й æнцад нæбал уагътонцæ, тухсун æй кодтонцæ.

Фæстагмæ æхецæн цардæмбалæн равзурста еци бæстæй идарди ка цардæй, уæхæн гъæздуг лæги – Боргуйи. Станæн райгурдæй фурт – фудхуз æма æнгулдзи асæ. Уоси хæстæгутæ дзурдтонцæ:

– Æвуд уоди тæрегъæди бацудæй æма ин Хуцау нæ ниххатир кодта...

Царди уотæ 'й, æма æнæуинондзийнадæ адæймагæн айдагъ æ зæрдæ нæ ниффудæнхæ кæнуй, фал ма марги хæццæ ин исхæлæмулæ кæнуй æ тог дæр. Стани сувæллони бон ирæзун нæ адтæй, неке 'й уарзта, иронхуати изадæй алкæмæй дæр. Фæстæдæр ба еуминкъий ку байрæстæй æма ин æ мади хабæрттæ ку радзурдтонцæ, уæд æ ниййергутæй æ уодхæссæг фæууидта.

Еууæхæни ба ибæл фембалдæй Хуцауи минæвар, зæнхи скъудтæ æмпъозæг, еугур гъуддæгутæ зонæг лæг. Гуппурсар лæг æ бæзгин æрфгутæ хæрдмæ исесгæй, Стани фуртæн радзурдта:

– Ду, ма ниммæлæггаг, нæ зонис, дæ мадæ тæрегъæддзийнадæ ке æрхаста, уой. Æ зæрдæ маргæй идзаг ке 'й, æ рæсугъддзийнади хурфи сау хелагæ æхе ке баримахста, уой. Дæ фидæ дæр дæ мадæй фудзæрдæдзийнади изол нæ рацудæй. Мæнæ дин дон. Хъæбæр зин ерæн æй. Æй мæрдти кæдзос сауæдони дон. Къуæре си фæнниуазæ æмæ дæ тухтæ фулдæр кæндзæнæнцæ.

Истухгин æй биццеу. Тухæгæнæг ин тухæ нæбал кодта. Æ ниййергути ниууагъта. Еу рауæн дони билæбæл æрбадтæй. Цирдæмæ цудайдæ, уой нæ зудта. Æма исиста æ саздахъ. Фат си фехста. Е цæхæркалгæ исевгъудæй арвмæ. Фат кæми æрхаудтæй, уордæмæ цардагор фæррæст æй. Ниййерæг зæнхæ имæ æ фæлмæн армæ дардта, рæстдзийнадæ ба ин рохс кодта æ развæндаг. Сæумон хори тунтæ ин иссæнцæ хæдонæ æма хæлаф. Мæргътæ 'й сæ зардæй мæтъæл кæнун нæ уагътонцæ. Етæ лæдæрдтæнцæ, лæхъуæн амонд æхе хузæн мæгурти 'хсæн ке агоруй, уой. Ном æвæрд дæр ибæл нæма адтæй, фал имæ хуæнхтæ дзурдтонцæ Бештау, зæгъгæ. Уæдæй нурмæ Бештаи хонхи буни фæууинæн ес еци лæхъуæни къохти армдзæф.

Гъе, уотæ, райгуруй хуæнхтæй æцæгдзийнадæ. Мæгур биццеу ку мардæй, уæд Хуцауæй ракурдта, цæмæй хонхи хузи цæргæ байзайа дунейбæл... Æма уæдæй нурмæ сæрустурæй лæууй Бештауи хонх Кавкази хуæнхти 'хсæн, гуппурсар уæйуги хузи.

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ» – АЛЛИ БИЙНОНТÆН!

2022 АНЗИ ФИЦЦАГ ÆМБЕСÆН. Æ РАФИНСУНИ АРГЪ ÆЙ 323 СОМИ 64 КЪАПЕККИ. (ТУГЪДИ ÆМА ФÆЛЛОЙНИ ВЕТЕРАНТÆН БА – 288 СОМИ 96 КЪАПЕККИ)

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ» РАФИНСУН ÆНГЪЕЗУЙ «УÆРÆСЕЙ ПОЧТИ» ЕУГУР ХАЙÆДТИ ДÆР.

Республикон газет «Дигорæ» æма журнал «Ирæф»-и редакцити коллективтæ зæрдхъурмæй тæфирфæс кæнунцæ Æхсæнадон æзмæлд «Малити Геуæрги»-й сæрдар Тамати Тайморазæн, е 'нсувæр

Тамати Амурхан Азийхани фурт

æверхъуаæй ке фæззиан æй, уой фæдбæл.

Республикон газет «Дигорæ» æма журнал «Ирæф»-и редакцити коллективтæ зæрдхъурмæй тæфирфæс кæнунцæ Малити Моратæн, Зойæн æма Тæкъоти Альбинæн сæ хуæрæ æма мадæ, номдзуд финсæг æма æхсæнадон архайæг Малити Гадой фурт Геуæргий кизгæ

Малити Раисæ

ке фæззиан æй, уой фæдбæл.

Дигорæ

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ».
Республиканская массовая общественно-политическая газета «Дигора».

Сæйраг редактор: САКЪИТИ Бариси фурт Эльбрус.
Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани, г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл проспект, 11, 6-аг уæладзуг.
Тел.: 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru.
Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru.
Газет исаразæг æма уадзæг: РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон коммуникацити гъуддæгути фæдбæл Комитет.
362003, РЦИ-А, г. Дзæуæгигъæу, Димитрови гъæунгæ, 2.
Учредитель и издатель: Комитет по делам печати и массовых коммуникаций РСО-Алания. 362003, РСО-Алания, г. Владикавказ, ул. Димитрова, 2.

Газет регистрацигонд æй бастдзийнади, хабархæссæг технологитæ æма дзиллон коммуникацити сфери Федералон службi Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ №ТУ 15 – 00141, 2017 анзи 14 апърели.

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по РСО-Алании. Регистрационный номер ПИ №ТУ15-00141 от 14 апреля 2017 г.

Газет мухургонд æрцудæй АБÆ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и. 357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газета напечатана в ООО «Издательство «Южный регион». 357600, г. Ессентуки, ул. Никольская 5 а.

Газет цæуй къуæре еу хатт – геуæргибони.
Рафинсуни индекс: **73946.**
Тираж **730**. Заказ **№16.**
Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа – 17.00; 14.01.2022.
Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 14.01.2022

Нæ газетæй ист æрмæгæй пайда кæнун æнгъезуй, нæ редакций аразийæй. Уæдта гъæуама бæрæггонд уа, нæ газетæй ист ке æй, е.
Использование материалов допускается только с разрешения редакции. При перепечатке ссылка на газету «Дигора» обязательна.

Финстæгутæ, къохфинститæ, хузтæн рецензи нæ дæттæн, уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не 'рветæн.

Рукописи не рецензируются и не возвращаются.

Газети ци æрмæгутæ рацæуа, уонæбæл бæрнондзийнадæ хæссунцæ сæ автортæ.

Ответственность за опубликованные материалы, рекламу и объявление несет автор.